КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ФАКУЛЬТЕТ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ, КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВА
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

КОХАНЕВИЧ МАРІЯ ВАСИЛІВНА

ЛЕКСИЧНІ І СЕМАНТИЧНІ ДІАЛЕКТИЗМИ В ЕЛЕКТРОННИХ МАСМЕДІА ПЕРШОЇ ЧВЕРТІ XXI СТОРІЧЧЯ: СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНИЙ І ФУНКЦІЙНО-СТИЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТИ

КВАЛІФІКАЦІЙНА (МАГІСТЕРСЬКА) РОБОТА

спеціальність 035 Філологія

освітньо-наукова програма 035.01.01 «Українська мова і література»

Науковий керівник: Стишов О.А.,
доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри української мови

Допущено до захисту:

Завідувач кафедри української мови: _____ /Михайло ВІНТОНІВ/

Протокол засідання кафедри № 8 «07 05» 2026 р.

Цим підписом засвідчую, що подані на захист рукопис та електронний документ є ідентичні

Київ – 2026

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

1. Мови

дав.-в.-нім. – давньонімецька мова

дав. – рус. - давньоруська

крим.-тат. – кримсько-татарська мова

нім. – німецька мова

пол. – польська мова

рум. – румунська мова

тур. – турецька мова

тюрк. – тюркські мови

угор. – угорська мова

укр. – українська мова

2. Джерела:

ВЗ-і – газета «Високий Замок» (інтернетверсія)

ВП-і – журнал «Волинська Правда» (інтернетверсія)

ВР-і – газета «Вісті Рівненщини» (інтернетверсія)

ГР – Громадське радіо

ГУ-і – газета «Голос України» (інтернетверсія)

Д-і – газета «День» (інтернетверсія)

ДТ-і – газета «Дзеркало тижня» (інтернетверсія)

ЄН – Єдині новини

МГ-і – газета «Молода Галичина» (інтернетверсія)

МС – газета «Моя сповідь»

НТГ-і – «Нова Тернопільська газета» (інтернетверсія)

НР – Наше радіо

РК – РадіоКультура

РС – РадіоСвобода

СВ-і – Сільські вісті (інтернетверсія)

СЛ- і – інтернет-видання «Суспільне Луцьк»

СК – інтернет-видання «Суспільне Культура»

ТСН – Телевізійна служба новин

ВВС News Україна – British Broadcasting Corporation News Україна

3. Лексикографічні джерела:

СУМ-11 – Словник української мови в 11-ти томах. / Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР / гол. ред. кол. І. К. Білодід. – К.: Наукова думка, 1970-1980. – Т. І - XI.

СУМ-20 – Словник української мови в двадцяти томах. – К.: Наукова думка; 2010 – 2026. – Том І - XVI.

4. Інші:

ЗМІ – засоби масової інформації

ЗМІСТ

ВСТУП..... 6

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СТУДІЮВАННЯ ДІАЛЕКТНОЇ ЛЕКСИКИ В ЕЛЕКТРОННИХ МЕДІА..... 12

1.1 Поняття «діалектизм» у сучасній лінгвістиці 12

1.2. Характеристика інтернет-ЗМІ першої чверті XXI сторіччя

Висновок до першого розділу..... 23

РОЗДІЛ 2. СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНА ПАРАДИГМА ЛЕКСИЧНИХ І СЕМАНТИЧНИХ ДІАЛЕКТИЗМІВ У ЕЛЕКТРОННИХ МАСМЕДІА ПОЧАТКУ XXI СТОЛІТТЯ..... 25

2.1. Деривaційні особливості діалектизмів..... 25

2.1.1. Морфологічний спосіб творення діалектизмів 25

2.1.1.1. Суфіксація..... 26

2.1.1.2. Префіксація..... 29

2.1.1.3. Універбація 31

2.1.1.4. Творення складних діалектизмів..... 32

2.1.2. Семантична деривація діалектизмів..... 33

2.1.3. Неморфологічні способи словотворення..... 35

2.2. Запозичення 36

2.3. Основні тематичні групи діалектизмів в електронних ЗМІ..... 39

2.3.1. Номінації страв і напої, продуктів харчування та особливостей їх приготування 41

2.3.2. Назви побутових реалій..... 44

2.3.3. Назви одягу та його елементів..... 49

2.3.4. Номени на позначення осіб..... 51

2.3.5. Номінації рослин і тварин..... 53

2.3.6. Інші тематичні групи..... 54

Висновок до другого розділу……...56

РОЗДІЛ 3.ФУНКЦІЙНО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІАЛЕКТНИХ ЛЕКСЕМ У СУЧАСНИХ ЦИФРОВИХ МЕДІА.....59

3.1. Головні функції діалектизмів в українськомовному сегменті ЗМІ..... 59

3.1.1. Номінативна функція..... 60

3.1.2. Комунікативна функція..... 63

3.1.3. Експресивно-емотивна функція 65

3.1.4. Розважальна функція..... 68

3.1.5. Функція впливу 69

3.1.6. Функція привертання уваги 70

3.1.7. Когнітивна функція..... 71

3.1.8. Естетична функція 72

3.2. Стильові та стилістичні особливості діалектизмів у досліджуваному дискурсі 73

Висновок до третього розділу..... 76

ВИСНОВКИ 78

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ..... 82

ДОДАТКИ..... 92

Додаток А 92

Додаток Б 98

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасна українська мова, як і інші живі мови в світі, є відкритою системою, що постійно перебувають у розвитку, а тому повсякчас її словниковий і фразеологічний склад збагачується й урізноманітнюється. Загальновизнано, що найбільш динамічним виступає лексико-семантичний ярус, який зазнає істотних змін. Цьому сприяють як екстра-, так і інтралінгвальні чинники, що перебувають у постійній взаємодії. Традиційно одним із джерел поповнення названого ярусу української мови протягом усього періоду її розвитку були й залишаються діалектні слова. Саме демократизація, лібералізація та гласність в Україні в останні десятиріччя мала істотний вплив на мову, зокрема розширила межі її функціонування, сприяли все більшому її орозмовленню. Серед одиниць, які сприяли цьому процесові вагоме місце посідають діалектизми. Вони володіють потужними номінативними, а також і експресивними й емоційно-оцінним можливостями. На початку XXI століття діалектизми впливають на інші функційні різновиди мови, зокрема й на масмедійний дискурс. Незважаючи на те, що українські вчені (В. Чабаненко, В.Ужченко, Г. Аркушин, М. Лесюк, Т. Левченко, Л. Деркач, Т. Николюк та ін.) в останні десятиліття приділяли певну увагу названій тематиці. На жаль, у сучасній українській лінгвістиці поки що малодослідженою є проблематика структурних, семантичних, функційних і стилістичних особливостей діалектизмів у дискурсі електронних масмедіа. Також належно не висвітлено питання активізації вживання діалектної лексики в сучасних засобах масової інформації, враховуючи ретельне редагування діалектного мовлення під час підготовки електронних – газетних, журнальних статей, телевізійних і радіоматеріалів. Зазначене й становить **актуальність** теми нашої магістерської роботи.

Об’єктом дослідження є діалектизми в цифровому масмедійному дискурсі.

Предметом кваліфікаційної праці слугують структурно-семантичні та функційно-стилістичні аспекти одиниць діалектичного походження в електронних масмедіа першої чверті XXI сторіччя;

Метою дослідження є всебічне вивчення лексичних і семантичних діалектизмів у структурно-семантичному й функційно-стилістичному планах на прикладі електронних масмедіа початку XXI століття.

Для досягнення поставленої мети потрібно розв'язати такі **завдання**:

- висвітлити теоретичні засади вивчення діалектизмів у сучасній лінгвістиці;
- з'ясувати особливості електронних масмедіа першої чверті XXI сторіччя;
- дослідити головні способи деривації діалектизмів;
- проаналізувати діалектизми-запозичення в студійованому дискурсі;
- виявити й описати основні тематичні групи діалектизмів у сучасній електронній журнально-газетній публіцистиці;
- встановити та проаналізувати головні функції діалектних слів у студійованому дискурсі;
- з'ясувати стильові та стилістичні особливості діалектизмів у досліджуваному дискурсі початку XXI століття.

Матеріал дослідження. Джерельною базою роботи слугували газети: «Вісті Рівненщини», «Голос України», «День», «Gazeta. ua», «Нова Тернопільська газета», «Зоря» (Дніпро та область), «Запорізька правда» (Запоріжжя), «Моя Сповідь» (Тернопіль), «Волинь», «Чернігівщина», «Галичина», «Час» (Чернівці та область), «Високий замок», «Семенівські вісті» (Полтавська область), «Волинська правда», «Життя» (Львівська область), «Ужгородські новини», «Волинські новини», «Реальна газета» (схід України), «Лубенщина»; журнали: «Дзвін», «Рахів.city.», «Сайт міста Слов'янська», «Конкурент» (Луцьк та область), «Волинська Правда», «Гомін

Чортківщини», «Вісник Розділля»; інформаційні видання: «Суспільне Медіа», «Суспільне Культура», «Малин.Медіа», «Ukraïner», «Мета. Новини», «Український південь» (Херсонщина), Ґварамедіа (Харківщина), «Svaliava.net», «Discover», Кінохата, BBC News Україна; телепрограми: Телевізійна служба новин (1+1), Єдині новини, «РБК-Україна», Факти (ICTV); радіо: Громадське радіо, Наше радіо, Шлягер FM, РадіоКультура; сторінки в соціальних мережах («Фейсбук»: «Етнолабораторія «Баба Єлька», «Татусь Бо», «Читай Українською», сторінка «КЗ Сарненський молодіжний центр Сарненської міської ради» (Рівненщина), «Тікток»: сторінка Андрія Шимановського (https://www.tiktok.com/@shymanovski), мережі «Тредс», «Інстаграм» тощо, різних регіонів України з 2008 по 2026 рік. Також для встановлення статусу діалектизмів, їх значення та інших особливостей було використано низку діалектних лексиконів і 2 тлумачних словники: Г.Л. Аркушин. Словник західнополіських говорів у 2.т.; Я. Закревська. Гуцульські говірки. Короткий словник; Б. Грінченко Словарь української мови в 4-х т; Словник буковинських говірок / за ред. Н.В.Гуйванюк; І.В. Сабадош Словник закарпатської говірки села Сокирниця Хустського району; Словник закарпатських слів; Словник українських говірок Бузько-Інгульського межиріччя, Онишкевич. Словник бойківських говірок. Ч.1:А-Н; Словник львівської гвари (говірки), Пиртей П. Словник Лемківської Говірки. Матеріали для словника; Словник поліських говорів / уклад. П. С. Лисенко, Ващенко В. С. Словник полтавських говорів. Х: Вид-во Державного ун-ту , Чабаненко В.А. Словник говірок Нижньої Наддніпрянщини в 4-х тт; Ужченко В.А, Ужченко Д.А. Фразеологічний словник східнослобожанських і степових говірок Донбасу; СУМ-11, СУМ-20 тощо.

Корпус діалектизмів, дібраних методом суцільної вибірки з названих джерел, становить 331 одиниць.

Науково-теоретичною основою роботи слугували праці таких українських лінгвістів, як: Л.Булаховський, А.Москаленко, В.Ващенко,

Л.Лисиченко, І.Матвіяс, С.Бевзенко, С.Єрмоленко, К.Городенська, О.Тараненко, Н.Клименко, В.Чабаненко, В.Ужченко, К.Глуховцева, Г. Аркушин, М. Лесюк, Т. Левченко та ін., а також зарубіжних діалектологів – В. Гірінга, Дж. Грів, П. Трудгілл, Б. Шмречані, Г. Карась, Дж. Бєліч, С. Ондрейович, А. Кочева, А. Чиргич та ін.

Для розв'язання поставлених у роботі **завдань** використано такі загальнонаукові **методи**, як: індукції, дедукції, аналізу, синтезу та **спеціальні лінгвістичні**: *метод суцільної вибірки* – для виокремлення діалектизмів в українськомовному електронному медійному дискурсі та їх подальшого вивчення; *описовий* і *аналітичний*, під час застосування яких з'ясовано особливості будови й функціонування діалектизмів у сучасній українській публіцистиці, встановлено фактори й причини їх активізації в українськомовному цифровому дискурсі; *інформаційно-пошуковий метод* – для відбору матеріалу дослідження й опрацювання базових знань необхідних для інтерпретації та формування діалектизмів; *контекстуальний, функціональний* і *метод аналізу словникових дефініцій* – для розгляду лінгвостилістичних особливостей діалектизмів і їх семантики; *зіставний метод,* за допомогою якого виявлено подібності та розбіжності в значеннях лексичних одиниць; *метод дедукції* та *індукції* – для уточнення теоретичних засад, узагальнення даних і формулювання висновків роботи; *компонентний аналіз* – для встановлення семантичного обсягу діалектизмів; а також частково було використано *кількісні підрахунки* – для систематизації діалектизмів, узагальнення результатів дослідження, формулювання висновків.

Новизна виконаної роботи полягає в тому, що в цьому дослідженні вперше на значному фактичному матеріалі (331 одиниця) комплексно простудійовано особливості лексичних і семантичних діалектизмів у структурно-семантичному та функційно-стилістичному аспекті в українськомовних електронних медіа початку XXI століття. Схарактеризовано їх лексико-семантичні групи, визначено основні критерії виокремлення діалектних лексем.

Теоретичне значення роботи полягає у розвитку та поглибленні наукового розуміння діалектизмів як мовних одиниць, що віддзеркалюють регіональні особливості та виконують важливу роль у формуванні мовної ідентичності й стилістичних засобів у сучасних медіа. Дослідження сприятиме уточненню теоретичних підходів до вивчення діалектизмів у контексті електронних масмедіа, їх місця у системі мовних засобів, а також їх функціональної ролі в комунікативних процесах цифрової епохи.

Практичне значення праці полягає в тому,що висвітлені у роботі матеріали можна використати в курсах із діалектології, лексикології та стилістики української мови, у медіалінгвістиці, а також у лексикографічній практиці, зокрема як для доповнення словників, так і виявлення найбільш уживаних тематичних груп діалектизмів і встановленн, для яких регіонів властиве часте вживання діалектних одиниць у мові сучасних електронних медіа.

Апробація результатів дослідження. Найважливіші здобутки роботи викладено в наукових доповідях на науково практичних і науково-методичних конференціях, серед яких: IX Міжнародна наукова конференція «Стратегії міжкультурної комунікації в мовній освіті сучасних університетів» (Київ, КНЕУ, 2023) – тема виступу «Тематичні групи лексичних і семантичних діалектизмів в українськомовній пресі XXI століття»; XI Міжнародна наукова конференція «Стратегії міжкультурної комунікації в мовній освіті сучасних університетів» (Київ, КНЕУ, 2025) – тема виступу «Особливості стилістичного використання діалектизмів у сучасній газетно-журнальній публіцистиці»; IX Всеукраїнська науково-практична онлайн-конференція студентів, аспірантів, докторантів і молодих учених «Актуальні проблеми літературознавства і мовознавства» (Київ, КСУБГ, 2024) – тема виступу «Лексичні діалектизми південно-західного наріччя в дискурсі сучасної публіцистики»; X Всеукраїнська науково-практична онлайн-конференція студентів, аспірантів, докторантів і молодих учених «Актуальні проблеми

літературознавства і мовознавства» (Київ, КСУБГ, 2025) – тема виступу «Діалектизми на позначення предметів побуту в електронних масмедіа першої чверті XXI сторіччя»; XII Міжнародна наукова конференція «Стратегії міжкультурної комунікації в мовній освіті сучасних університетів» (Київ, КНЕУ, 2026) – тема виступу «Структурні особливості діалектизмів у сучасній українськомовній газетно-журнальній публіцистиці».

Публікації. Основні положення й результати дослідження оприлюднено в таких статтях:

1. Лексичні діалектизми південно-західного наріччя в дискурсі сучасної публіцистики. Молодий дослідник: зб. наук. праць здобувачів і мол.вчених. Київ : ФУФКМ, 2025. Вип. 5. С. 66–72. URL:https://mold.kubg.edu.ua/index.php/journal/issue/view/5
2. Діалектизми на позначення предметів побуту в електронних масмедіа першої чверті XXI сторіччя. Молодий дослідник. Збірник наукових праць здобувачів і молодих учених Факультету української філології, культури і мистецтва, 2025. Вип. 7. С. 60-65. URL:https://mold.kubg.edu.ua/index.php/journal

Структура роботи. Наукове дослідження складається зі вступу, трьох розділів, які членуються на підрозділи, висновків, списку використаної літератури (102 позиції), додатків. Загальний обсяг праці – 100 сторінок, основного тексту – 81 сторінка.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СТУДІЮВАННЯ ДІАЛЕКТНОЇ ЛЕКСИКИ В ЕЛЕКТРОННИХ МЕДІА

1. Поняття «діалектизм» у сучасній лінгвістиці

У сучасній лінгвістиці термін «діалект» уживають для позначення територіальних різновидів мови. За М. Кочерганом, діалекти постають як засіб комунікації в межах локальних ареалів і певних соціумів. Учений визначає їх як регіональні варіанти мови, що функціонують у конкретних спільнотах. Водночас дослідник акцентує на розмежуванні діалектів і літературної мови, трактуючи останню як кодифіковану й художньо опрацьовану форму, створену майстрами слова – письменниками. Літературна мова відрізняється від діалектної мови тим, що має кодифіковані норми щодо вимови, слововживання та граматичних форм, яких повинні дотримуватися мовці [12, с. 70]. Це є своєрідною нормою та еталоном правильного використання мови.

Діалектизмом називають мовну одиницю, що виходить за межі літературної норми та характеризується чіткою територіальною прив’язаністю. У сучасних українських мовознавчих дослідженнях це явище розглядають переважно у системному взаємозв’язку з літературною мовою та її діалектними різновидами, із врахуванням функціональних рівнів мовної системи та специфіки сфер їх використання.

Сучасне мовознавство трактує *діалектне мовлення* як рівноправний компонент національної мови, що зумовлює його часту інтеграцію та опрацювання у літературному контексті. Оскільки літературна мова та її норми перебувають у процесі історичних змін, аналогічні трансформації зазнають і уявлення про окремі одиниці як діалектні. У сучасних українських нормативних словниках представлено значну кількість діалектизмів, до яких доцільно надавати стилістичні коментарі, що висвітлюють їх територіальну поширеність і ступінь інтеграції в загальнолітературні норми. [27, с. 14]. З

погляду стилістики діалектизми виконують функцію художньо-естетичних засобів, забезпечуючи адекватне й цілеспрямоване сприйняття літературного тексту реципієнтом. Водночас як народній, так і літературній мові властива така визначальна риса, як нормативність, що формується та вдосконалюється в процесі суспільної мовної практики. Поняття «діалектизми» у наукових працях трактується по-різному, зокрема у дослідженнях І.Матвіяса, В.Чабаненка, П. Гриценка, С. Єрмоленко, І. Муромцева, О. Селіванової, Г. Козачук та інших лінгвістів. До прикладу, С. Єрмоленко пояснює це поняття так: «Діалектизми – слова або словосполучення, характерні для мови певних територій» [25, с.49]. О. Селіванова вказує на те, що «діалектизм – це слово або сполука, які не належать до літературної унормованої мови, а до регіональних діалектів цієї мови» [54, с. 126]. З погляду П. Гриценка, «діалектизм – позанормативний елемент літературної мови, що має виражену діалектну віднесеність» [18, с.146]. Автор трактує діалектизми як позанормативний компонент літературної мови. Він розглядає їх через призму мовної еволюції: як свідчення того, що літературна мова здатна засвоювати й трансформувати елементи територіальних діалектів або їхні локальні літературні варіації [18, с.146].

Значущим моментом є вживання терміна «процес адаптації». На початковому етапі адаптації діалектизмів, за П. Гриценком, доцільно розглядати письмово зафіксовані елементи діалектного мовлення [там само, с. 146]. Саме на цьому рівні можливим є аналіз фонетичних і фонетико-морфологічних варіацій, оскільки графічна форма здатна лише частково відтворювати специфіку звукової організації діалектних одиниць. Українські діалектологи наголошують на необхідності максимально точного відтворення діалектного звучання та графічної репрезентації діалектних слів. Мовознавець А. Зеленько акцентує на багатогранності української діалектної системи. Він зауважує, що відмінності проявляються не лише у використанні зовсім різних слів для одного поняття, а й у специфічній вимові

чи зміні форми слова: «Та навіть сам процес говоріння називають неоднаково в різних місцевостях України: в одних – *говорять,* або *говорат, вогорат, говореть, говорє, гварат, говорут*, в інших же – *гомонять*, або *гомонеть*, ще в інших – *байуть, балакайуть, гадають, бесідують»* [28, с. 39]. Елементи окремого територіального діалекту нерідко відтворюють у науково-популярних і публіцистичних текстах. При цьому дослідники наголошують на необхідності адаптації діалектизмів до норм писемно-літературної традиції.

У мовознавчих працях виділяють кілька типів діалектизмів. До *акцентуаційних* належать такі, що відрізняються від літературної норми місцем наголосу; *фонетичні* визначаються відмінностями у звуковій системі; *словотвірні* характеризуються використанням інших афіксальних формантів; *морфологічні* виявляються у невідповідності категорії роду літературній традиції; *синтаксичні* засвідчують уживання конструкцій із прийменниками, непритаманними літературній мові; *лексичні* позначають слова, які у літературній мові мають інші відповідники. Вони поділяються на підтипи: 1) власне лексичні; 2) етнографічні; 3) лексико-семантичні [69 с.231].

За визначенням С. Бевзенка, цей тип діалектизмів охоплює етимологічно споріднені лексеми, які при зовнішній звуковій схожості демонструють розбіжності в семантичному наповненні залежно від ареалу їхнього побутування. [5, с. 181].

Цілком слушним є твердження О. Селіванової: «На пограниччі діалектів завжди виступає ширша чи вужча смуга перехідних говірок, що поєднують у собі діалектні риси обох сусідніх діалектів із перевагою рис одного з них» [54, с. 347]. На прикладі перехідної зони між поліським і південно-східним наріччями І. Матвіяс дослідив динаміку стосунків між народним мовленням і літературним стандартом. Він спростував думку про вичерпаність діалектів як джерела розвитку мови. Дослідник доводить, що діалектизми залишаються важливим інструментом, який допомагає точно називати побутові чи

професійні реалії, створювати особливий емоційний фон і деталізувати художні образи, особливо під час відтворення історичного контексту. [39, с. 43]. Науковці Т. Монахова, І. Ніколаєнко та О. Селіванова акцентують на такій характерній рисі діалектизмів, як їх варіативність і динамічність. Зазначена стилістична категорія формується паралельно з виробленням та утвердженням норм літературної мови. Показовими є приклади колишніх діалектизмів (*пательня, полонина, бусел, філіжанка, ватра, бануш, літепло, трембіта, легінь*), які збагатили сучасну українську літературну мову та зафіксовані в академічних словниках.

Отже, взаємодію територіальних діалектів і літературної мови розглядають як одне з ключових питань функціонування національної мовної системи, що викликає стійкий інтерес серед мовознавців. Діалектизми не лише відображають процес залучення елементів живого мовлення до літературної практики, а й суттєво впливають на формування стилістичних норм у художньому й масмедійному дискурсах.

1.2. Характеристика інтернет-ЗМІ першої чверті XXI сторіччя

Електронні засоби масової інформації першої чверті XXI століття стали новою формою медіа, яка суттєво змінила традиційний публіцистичний простір. Їх характерною особливістю було поєднання традиційної журналістики з новими інформаційними технологіями, що відкрило доступ до масової комунікації мільярдам користувачів і дозволило кожному стати одночасно творцем і споживачем інформації, що зумовило формування «суспільства авторів» [14].

Цифрова природа інтернет-ЗМІ надала їм властивості гіпертекстуальності, інтерактивності й мультимедійності, що докорінно відрізняє їх від класичних друкованих та ефірних масмедіа. Ці ЗМІ забезпечували не лише миттєву публікацію новин, а й комунікацію між редакцією і читачами. Також стала можливою організація обговорень і

зворотного зв'язку, що змінювало уявлення про роль аудиторії як пасивного споживача. Взаємодія учасників стала багатоспрямованою та неоднорідною, а процес продукування інформації отримав децентралізований характер [39].

На початку 2000-х інтернет-ЗМІ активно розвивалися, гібридизуючи риси традиційних медіа та новітніх технологій. Нерідко інтернет-ресурси являли собою вебверсії друкованих видань, але були й такі, які виробляли унікальний контент, не маючи аналогів у друкованих ЗМІ. З'явилися нові жанри й формати – інформаційно-аналітичні портали, спеціалізовані видання, блоги та громадянська журналістика. Поширення веб 2.0 дозволило звичайним користувачам брати активну участь у створенні та розповсюдженні інформації, підсилюючи тенденції демократизації медіапростору [14].

На правовому рівні інтернет-ЗМІ стикалися з відсутністю чітких визначень і нормативного регулювання, що породжувало проблеми з легітимністю і контролем контенту. В Україні, як і в інших країнах, у цей період відчувався дефіцит відповідних законів для регулювання інтернет-журналістики, що поєднувалося із загальною динамікою становлення цифрового медіапростору інтернет-ЗМІ першої чверті XXI століття трансформували медіапростір, створюючи якісно нову форму масової комунікації, яка ґрунтується на цифрових технологіях і мережевій структурі інтернету. Ці медіа виступали як поєднання традиційних журналістських функцій із новими можливостями інтерактивності, гіпертекстуальності та мультимедійності, що надало користувачам не лише право споживати інформацію, а й творити її, будуючи «суспільство авторів» [14]. Саме це визначило період як епоху радикальних змін у способах формування, передачі та споживання інформації, де користувачі активно взаємодіяли з контентом і між собою.

На ранніх етапах розвитку інтернет-ЗМІ (1990-ті – початок 2000-х) відбувався перехід від простих інформаційних архівів і новинних сервісів до

масштабних поліформатних ресурсів, які почали переходити в онлайн-простір, створюючи перші великі вебсайти.

В українському контексті розвиток інтернет-ЗМІ був відносно пізнім, але динамічним: із середини 1990-х років з'явилися перші сайти, пов’язані з традиційними виданнями, а також оригінальні інтернет-проєкти. За дискусійними даними, першим українським інформаційним ресурсом вважають UAToday (Україна сьогодні) або електронну газету «Все – всім» (1991 р), яка стала одним із найкращих інформаційних винаходів того часу в країні. На початку 2000-х інтернет-ресурси вже мали значну аудиторію та починали поширюватися у більшості регіонів України, хоча тенденція залишалася порівняно низькою – близько 10-20% населення [14].

Типологія інтернет-ЗМІ ставала все більш різноманітною – від інформаційних, аналітичних порталів до спеціалізованих видань і блогів. Українські інтернет-видання поділялися на традиційні ЗМІ, які перемістили свою діяльність у мережу як онлайн-версії, та автономні інтернет-ЗМІ, що виробляли контент, не маючи аналогів у паперових медіа. Наприклад, Кореспондент.net, Українська правда, Телекритика стали лідерами інформаційно-аналітичного сегменту, відрізняючись чіткою структуризацією, оперативністю і мультимедійністю [14]. Важливою ознакою цих ЗМІ була можливість коментування, обговорення й зворотного зв’язку з аудиторією, що підвищувало інтерактивність і соціальну значущість.

Одна з ключових особливостей інтернет-ЗМІ першої чверті XXI століття – це недостатня нормативна база, що регулювала діяльність у мережі. В Україні інтернет-журналістика довгий час існувала поза чітким законодавчим полем, що викликало низку проблем щодо правового статусу, власності контенту, стандартів якості й відповідальності за інформацію [30].

Це створювало виклики для формування стандартів журналістики та захисту прав користувачів.

Демографічні й соціальні особливості аудиторії інтернет-ЗМІ першої чверті століття в Україні характеризувалися переважанням молоді, мешканців міських територій і осіб із вищою освітою, які активно користувалася електронною поштою, соціальними мережами та інформаційними порталами. Зростаюча кількість користувачів мобільного інтернету та смартфонів формувала новий контекст доступу й споживання медіаконтенту.

У психологічному й соціокультурному аспекті інтернет-ЗМІ стали важливим засобом формування нової комунікативної поведінки, де інтерактивний і швидкий обмін інформацією утворювали інформаційний простір, у якому відсутність централізованого контролю і можливість колективного створення контенту часто призводили до інформаційного перенасичення, або «інформаційного шоку» [44].У цьому контексті окремі медіа та блогосфера могли відігравати роль альтернативних голосів, протиставляючись традиційній журналістиці.

Перспективи розвитку інтернет-ЗМІ пов’язувалися з подальшим збільшенням аудиторій, інтеграцією нових медіа у традиційний інформаційний простір, а також із переходом до більшої персоналізації, регіоналізації та диверсифікації форм подачі контенту. При цьому визначальною лишалася взаємодія медіа зі своїми споживачами, які не обмежувалися лише пасивним сприйняттям, а впливали на форму та зміст інформації [44].

Починаючи з 2000-х років діалектизми в масмедіа відіграють важливу роль у створенні локального колориту та наближенні тексту до розмовного стилю. Вони спрощують сприйняття, роблять текст більш виразним і допомагають підкреслити особливості мовлення чи охарактеризувати героя. Проте спеціалісти застерігають, що надмірне використання діалектизмів може ускладнити розуміння тексту та негативно впливати на формування громадської думки, тому їх потрібно використовувати обережно. Поширення діалектизмів, за спостереженнями лінгвістів, зумовлене активністю

регіональних видань, тексти яких не завжди проходять ретельну редакторську обробку. У деяких регіональних ЗМІ діалектизми стали частиною медіатексту, передаючи локальні особливості і навіть набуваючи нових значень. Водночас діалектизми можуть слугувати експресивним засобом, іноді виражаючи й зневажливу або негативну конотацію повідомлення. Поступово в медіапросторі освоюються й новотвори, запозичення, що відображає культурні й соціальні зміни в суспільстві.

Діалектна лексика відображає регіональні особливості та культурну багатогранність окремого регіону. Це важливо у регіональних засобах масової інформації, які висвітлюють місцеві події і теми. Якщо в статті використати немісцевий діалектизм, то це може ускладнити прочитання тексту, але водночас зробити його цікавішим, пізнавальнішим.

Це дало змогу багатьом науковцям краще дослідити функціональні та стилістичні особливості вживання говіркових одиниць у мові сучасних ЗМІ (Т.Левченко, Л.Деркач та інші).

Протягом усього періоду розвитку української літературної мови простежено її тісну взаємодію з народними говорами на різних структурних рівнях. У період становлення стильової системи та норм уживані в художніх і публіцистичних творах мовні одиниці, які нині кваліфікують як діалектизми, часто мали статус нормативних у конкретних регіональних варіантах літературної мови (наприклад, галицькому, наддніпрянському, буковинському та ін.) [41, с. 30]. Із ХХ сторіччя функціонування діалектизмів у текстах можна вивчати у зв’язку зі стильовими нормами літературної мови, зокрема як стилізацію, спрямовану на взаємодію з читачем, наближення до його світосприймання. Св. Єрмоленко зазначає, що «художньо-стильова норма мотивує використання діалектизмів як художнього засобу, який урізноманітнює мову персонажів, виявляє локальний колорит художньої оповіді, індивідуалізує стиль письменника й стилізує комунікативні жанри» [24, с. 200]. Початок ХХІ ст. вирізняє активне вживання територіально

здиференційованих елементів не тільки в художніх творах (зокрема Ю. Винничука, М. Дочинця, В. Лиса, М. Матіос та ін.), а й у мові регіональної періодики та радіо. Це уможливило пожвавлення наукових студій із вивчення функційних і стилістичних особливостей уживання говіркових одиниць у мові сучасних ЗМІ та художньої літератури [6, с.30–35], Ю. Грицевич [17], А. Яворський [78]. Засоби масової інформації нині набули нових функцій, вони стали своєрідним форумом, що сприяє взаємодії членів лінгвоспільноти. Масмедіа як сфера комунікативної та мовленнєвої діяльності характеризує певний стиль подання матеріалу, метою якого є інформування та зацікавлення реципієнта. Публіцистичний стиль характеризується «популярним, чітким, викладом, орієнтованим на швидке сприймання повідомлень, на стисліть і зрозумілість інформації» [24, с. 539], містить мовні засоби, призначені для експресивного впливу на читача, слухача. Об'єктом масмедійного тексту є реальні події та явища суспільного життя й побуту, які потребують подання з оцінною позицією, оскільки їхнє нейтральне викладення не забезпечує повного сприйняття широкою аудиторією, адже в журналістському творі «потрібно не тільки подати інформацію, а й витлумачити її з певних позицій, переконати читача у правильності цих позицій <…> Образність у публіцистиці призначена <…> для стилетвірного протиставлення стандарту» [50, с. 13].

Функціональний стиль визначають як соціально усвідомлений внутрішній спосіб використання мови, що забезпечує гармонійне поєднання лінгвальних засобів і реалізацію суб'єктивно-духового впливу. Він слугує принципом вибору й комбінації мовних засобів залежно від комунікативних завдань. Тексти масмедійного стилю застосовують у громадсько-політичній, суспільно-культурній, виробничій та освітній діяльності, а також у навчальному процесі. Основною комунікативною функцією таких текстів є інформаційна, проте газетні та журнальні публікації, публіцистичні виступи, теле- й радіоматеріали виконують і виховну функцію, формуючи в читачів і

слухачів почуття національної гідності, розширюючи світогляд і роз'яснюючи певні суспільно-політичні явища.

У контексті дослідження діалектизмів у масмедійних текстах доцільно враховувати особливості цього українського стилю, його інформаційність, функціональність, масовий характер комунікації, здатність інформувати й переконувати. Аналіз використання діалектизмів у таких дискурсах передбачає уточнення самого поняття «діалектизм» і вивчення їх проявів в українській мові. Зокрема, С. Я. Єрмоленко зазначає, що питання взаємодії літературної мови та діалектів є важливим як у теоретичному, так і в практичному плані функціонування мови [26, с. 198–205.]. Діалектизми протиставляються кодифікованим одиницям літературної мови. Сучасні дослідження виокремлюють два основні різновиди діалектів: територіальні та соціальні, які обидва становлять важливий елемент мовлення. Хоча діалекти переважно функціонують в усній формі, вони також реалізуються в письмовій, особливо у художній літературі та в газетно-журнальній публіцистиці. Серед форм існування мови територіальні діалекти є одними з найбільш поширених.

Для того, щоб зацікавити та переконати читача, потрібно слідувати певним рисам мови ЗМІ: «зв'язок із соціальним сьогоденням; орієнтація на повсякденну мовну практику; універсальність лексико-тематичного діапазону як здатність відобразити будь-яку тему; інноваційність мови журналістського тексту; вираження в стилістиці ЗМІ авторської позиції; діалогічність як визначальна риса сучасного публіцистичного тексту, орієнтація на вплив, переконання; актуалізація елементів усності в газетно-журнальному дискурсі як засіб додаткових аргументів правдивості подій, учасників» [21 , с.65].

Якщо мета інформаційних журналістських жанрів – фактологічне інформування, то публіцистика передбачає антропоцентричний аспект відображення суспільних явищ, поєднання раціонального й емоційного, літературно унормованого та просторічного. Для досягнення публіцистичності, тобто «посилення емоційно-експресивного впливу мови, використовують книжні та розмовні елементи»[21, с. 539–540.].

Окрім наведених вище рис, можна зазначити, що мета публіцистики – переконання та заохочення аудиторії з урахуванням її уподобань. Також варто брати до уваги певні особливості: вік, місцевість, соціальний стан тощо. Не можна заперечити, що значний вплив для привернення уваги споживача має орієнтація автора на його мовну практику. Задля цього журналісти, і зокрема редактори, вдаються до найрізноманітніших мовностилістичних елементів. М.В. Бігусяк зазначає: «високим ступенем стилістичної виразності та експресивним потенціалом відзначаються діалектизми, які на сьогодні є досить продуктивними елементами газетного дискурсу»<…> «враховуючи регіональну належність адресата й уживаючи рідні для нього мовні засоби (діалектизми), журналістам вдається глибше проникнути в свідомість реципієнта, латентно підкреслити його мовнокультурну специфіку, більш конкретно й чітко донести суть висловлюваного»[7, с. 35-39.].

Інтернет-ЗМІ першої чверті XXI століття стали новою формою медіа, що радикально змінили традиційний медіапростір. Завдяки цифровим технологіям вони отримали властивості гіпертекстуальності, мультимедійності та інтерактивності. Це дозволило користувачам не лише споживати інформацію, а й активно її створювати, формуючи "суспільство авторів". Цифрові видання початку 2000-х поєднували риси традиційних видань із новими форматами, зокрема інформаційно-аналітичними порталами, блогами та громадянською журналістикою. Вони відкривали можливість обговорень, коментування та зворотного зв’язку, що робило аудиторію активним учасником комунікаційного процесу.

В Україні розвиток інтернет-ЗМІ відбувався динамічно, хоча й із певним відставанням. З’явилися як онлайн-версії традиційних газет і журналів, так і унікальні інтернет-проєкти. Відсутність чіткої нормативної бази створювала проблеми легітимності та контролю контенту, відображаючи загальний процес становлення цифрового медіапростору. Попри нормативність і дотримання правил публіцистики діалектна лексика теж відігравала важливу роль у популяризації медіа.

Отже, інтернет-ЗМІ першої чверті XXI століття трансформували роль медіа, поєднуючи традиційні журналістські функції з можливостями цифрових технологій, що створило принципово новий тип масової комунікації, орієнтований на активну участь користувача як творця і споживача інформації.

Висновок до першого розділу

У першому розділі було здійснено комплексний теоретичний огляд лінгвістичної природи діалектизмів і специфіки їх функціонування в системі електронних масмедіа першої чверті XXI століття.

З'ясовано, що в сучасній лінгвістиці "діалектизм" трактують не просто як територіально обмежена одиниця, що перебуває поза межами літературної норми, а як повноправний і динамічний складник національної мовної системи. На основі аналізу праць І. Матвіяса, П. Гриценка, С. Єрмоленко, О. Селіванової та інших науковців встановлено, що межа між діалектною та літературною мовами є проникною. Діалектизми відіграють роль важливого резерву для збагачення літературного стандарту, проходячи через етапи письмової фіксації та поступової лексичної адаптації.

Теоретичний аналіз дозволив виокремити розгалужену класифікацію діалектизмів (акцентуаційні, фонетичні, морфологічні, словотвірні, семантичні, етнографічні тощо). Особливу увагу в контексті медійного дискурсу привернули лексико-семантичні діалектизми, які, маючи спільну етимологію з літературними словами, демонструють унікальне поняттєве наповнення в межах конкретних говірок. Саме ця категорія одиниць створює найбільший потенціал для мовної гри та експресивності й емоційності в публіцистичному тексті.

Досліджено еволюцію інтернет-ЗМІ від статичних вебверсій друкованих видань до інтерактивних мультимедійних платформ і соціальних мереж. Визначено, що ключовими характеристиками сучасних медіа є

розкутість, гіпертекстуальність, інтерактивність і децентралізація. Формування «суспільства авторів» привело до того, що мова масмедіа стала більш демократичною, наближеною до живого розмовного мовлення, що створило сприятливі умови для проникнення діалектних елементів у цифровий контент.

Встановлено, що в медіатекстах діалектизми перестають виконувати суто номінативну функцію і стають потужним стилістичним інструментом. Вони забезпечують *антропоцентричність* – відображення живого досвіду конкретних людей; *локальний колорит:* маркування регіональної ідентичності (особливо в локальних медіа); *експресивність:* створення довірливої атмосфери між автором і реципієнтом, актуалізацію елементів усності як засобу правдивості викладу.

Аналіз теоретичних засад засвідчив, що сучасні цифрові медіа орієнтуються на мовну практику конкретного споживача. Використання діалектної лексики в онлайн-виданнях і блогах є свідомою стратегією залучення аудиторії, що дозволяє журналістам і блогерам глибше проникати у свідомість реципієнта, підкреслюючи спільність культурного та мовного коду.

Отже, теоретичне дослідження підтвердило, що вивчення діалектизмів у електронних медіа початку XXI століття є актуальним напрямом, який дозволяє простежити живу взаємодію кодифікованої норми та народної говірки в умовах глобальної цифровізації. Виявлені закономірності слугуватимуть базою для подальшого аналізу структурно-семантичних особливостей конкретних діалектних одиниць у другому розділі роботи.

РОЗДІЛ 2. СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНА ПАРАДИГМА ЛЕКСИЧНИХ І СЕМАНТИЧНИХ ДІАЛЕКТИЗМІВ У ЕЛЕКТРОННИХ МАСМЕДІА ПОЧАТКУ XXI СТОЛІТТЯ

2.1. Деривaційні особливості діалектизмів

Історія творення діалектизмів сягає ще часів вживання праслов'янської мови. Саме під впливом діахронних змін ми маємо змогу пояснити спосіб творення діалектизмів трьох наріч України. У цій роботі закцентуємо увагу на словотвірних особливостях продукування діалектної лексики в українській мові. Деривaційні особливості діалектизмів становлять складну систему, що нерідко виявляється значно багатшою та розгалуженішою за літературну норму завдяки збереженню архаїчних моделей та активному творенню нових форм.

Зібраний і простудійований значний корпус діалектизмів переконливо засвідчив істотну продуктивність їх творення за допомогою морфологічного способу деривації. Характерна особливість масмедійного й інтернетного дискурсів – домінування різноманітних утворень у межах названого способу. Це продукування аналізованих одиниць суфіксацією, префіксацією, композицією, словоскладанням та ін. У процесі деривації таких діалектизмів бере участь повна або усічена питома, рідше – запозичена основа. Словотвір діалектної лексики демонструє значну варіативність, поєднуючи продуктивні загальномовні моделі з вузькорегіональними афіксами та способами переосмислення значень.

2.1.1. Морфологічний спосіб творення діалектизмів

Відзначаємо, що як і в літературній мові, так і в різнорідному діалектному середовищі провідна роль належить морфологічному способові словотворення. У сучасній лінгвістиці важливе значення мають і лексико-граматичні особливості певних лексичних одиниць. Тому вважаємо, що варто проаналізувати також морфологічні особливості діалектних лексем. Опрацювавши значний корпус названих одиниць, ми визначили їх

частиномовну належність та спосіб творення. Було виявлено, що найбільшу групу становлять іменники, які утворенні суфіксальним способом, але також простежуємо вживання лексем інших частин мови та інші, менш уживані способи творення.

2.1.1.1. Суфіксація

Як було вже сказано, найвиразніше особливості творення одиниць простежуються у суфіксальному творенні іменників, де діалекти демонструють надзвичайну варіативність у елементах одягу, вказують на абстрактність, емоційно-експресивну оцінку тощо.

Засвідчено, що в діалектизмах продуктивними є суфікси ***-к(а), -ник, -ик, -ік, -їк***. Ці афікси виступають як універсальні засоби творення іменників. Особливо продуктивним є суфікс ***-к(а)***. За його допомогою утворено діалектизми, на зразок: *жит**к**а* «те саме, що жизнь», «життя»; [63, с.73], *юп**к**а* «спідниця» [60, с.684], *гутал**к**а* «гойдалка» [63, с.62], (ФБ-сторінка «КЗ Сарненський молодіжний центр», 29.10.2025); *лан**к**а* «давня жіноча шийна бісерна прикраса у вигляді вузької стрічки, виготовленої з різнокольорових намистин, нанизаних на ниткову чи волосяну основу» («Галичина», 07.10.2022), *сверип**к**а (свіріб**к**а, свериб**к**а)* «1.польовий бур’ян родини хрестоцвітих з жовтими квітками, насіння якого застосовують у миловарній промисловості та у виробництві мастил; 2. ріпа; 3. каша з пшона і молодої лободи зі свинячим жиром» [67, IX, с.854]. Пор. у контексті: *Шишкварки сала наріжуть, на сковороду... А* ***сверипка*** *- дівчатка рвуть, то воле біда, що по полю росте. Колись, як той голод був, а вже деяких круп роздобудуть, да варили ту* ***сверибку****, й ми їли. Добра була! Пональоскуємось її — борзо буде. Не казали «борщ»,* ***свірібка*** *всьо. А борщ то з грибів у нас був.* (СЛ-і, 06.07.2025 р.); *пши́н**к**а, пшини́ч**к**а* «кукурудза» [63, с.181]: *пши́н**к**а, пшини́ч**к**а – кукурудза* (MistoSumy.com., 25.11.2024). Також аналізованим підспособом утворено регіональні одиниці: *кочережка (кочерошка)* «кочерга»[1, с. 248];

дєвчетка (пор.: дівцєта) «дівчата» [1, с.134]: *Яка там, **дєвчетка**, була нарада, щоб ту людину привів...* (СЛ-і, 06.07.2025); *прялка* «домашній верстат, призначений для ручного прядіння, який приводиться в рух ножним або ручним приводом» [66]: *Старі скрині та ліжко, **прялка**, гасова лампа, колиска, діжка, вже згаданий верстат…*(ВР-і, 22.03.2013);

Діалектизми активно творяться за допомогою афіксів ***-чик, -ник, -ик(и) -ік, -їк***. Зафіксовано такі діалектизми, як: *слин**чики*** «зменшено-пестливе від слова «слин - ослін» [2, ІІ, с.155]: *У селі дуже багато столярів виготовляли маленькі табуреточки — це були **слинчики**. — Та і слинчики скрізь були. І ну хатах, і кола стула...* (СЛ-і, 06.07.2025); *ден**ник*** «листя і стебла гарбуза» [1, с.125]: *А що таке **денники**? — Денники — то є гарбузи. Із гарбуза вибирали насіння* (СЛ, 06.07.2025); *ход**ник** (ходнік) «*килимова доріжка, яку застеляють на підлогу» [2, с.230]: *Що таке **ходники**? — Ходники — дорожки* (СЛ, 06.07.2025); *товче**ник** (тувмачи, товмачі)* «зварена і розтовчена картопля як страва» [2, с.212] (ФБ-сторінка «КЗ Сарненський молодіжний центр», 29.10.2025); *бен**ик*** «недопалок» [45]: *Перше слово: **Беник**»./Я думаю, що це недопалок* (допис @shymanovski в тіктоці , від 11.04.2025); *залав**ники*** «килим з овечої вовни» [83]: *Також в музеї представлені ткані і вишиті рушники, скатерті, коци(килими), налавники, **залавники**, якими користувалися як в повсякденному житті, так і прикрашали свої оселі на свята* («Час», 17.08.2021); *дєд**ик** «*тато». Пор: ***дєдик** — так звертаються до тата* (ДТ-і, 17.10.2024).

Менш продуктивним виступає суфікс ***-ець*** і його варіант ***-ец***: *ковер**ець** (ковер**ец**, ковер**иц**)* «невеликий килим, витканий із різнокольорових вовняних ниток» [60, с.214], *скуп**ець*** «яма, де ховали картоплю»(СЛ-і, 06.07.2025); *клев**ець**(кливец)* «молоток середнього розміру» [63, с.97]: ***Клевець** – це не холодна зброя, це просто пристосоване до війни господарське знаряддя* («Новоград.City», 22.08.2019); *студен**ець*** (те саме, що *холодница*) «холодець» [2, с. 231]: *Діалекти є у кожному районі різні. Багато запозичених слів з*

румунської, австрійської. Рондель, пательня, катран, путня, верітка, коц, ***студенець****, кістечка* (допис @shymanovski в тіктоці від 20.12.2025).

Виявляє продуктивність у деривації лексем і суфікс ***-ок***: *бусь**ок**, асіл**ок**, тормоз**ок**, коношок, пляц**ок**, воболок* та ін. Порівняймо в контекстах: *Ніколи не почуєте слово «лелека», почуєте слово* ***бусьок***.(СЛ-і, 06.07.2025); *Слово* ***«асілок»*** *— те само, що й сильце, яким ловлять птахів* (ГУ-і, 15.04.2020); ***Тормозок*** *завжди смачний, корисний і поживний. У шахтарів зазвичай це хліб, сало або ковбаса, варені яйця й картопля, а також цибуля та сіль* (6262: СМС, 15.02.2021); ***Коно́шок*** *– маленька дитина* («MistoSumy.com», 25.11.2024); *Якщо на Галичині* ***«пляцок»*** *– тістечко, то на Миколаївщині – картопляник* («Gazeta.ua», 25.02.2019); *Баба Женю, а що таке* ***воболок****? — Воболок? Ну що ж, на небе вийде* ***воболок*** *чорний — тобто хмара чорна* (СЛ-і, 06.07.2025).

Малопродуктивним виступає суфікс ***-к(о)***: *стрийко, вуйко*. Відомо, що ці іменники засвідчені ще літописах Київської Русі у тодішніх першопочаткових формах – *уй* і *стрий*, до яких пізніше було приєднано названі суфікси. Також у слові *вуйко* з'явився приставний звук [*в*]. Порівняймо в контекстах: *До речі, коли я йому показав декілька своїх пісенних віршів, то «Кузьма» сказав просто: «****Стрийку,*** *іди з ними …далеко* («Вісник Розділля», 01.06.2024); *Втім, першого ж дня, коли мене запросили на гостину, вони закликали і старого друга мого* ***вуйка****, колишнього майора дивізії* («Галичина», 12.10.2020); *Я щойно приїхав туди із Західної України, де всі розмовляли, як і я, сучасною українською, тому не розумів, чого хочуть від мене* ***вуйки*** *з діаспори.* («Галичина», 12.10.2020).

Непродуктивним є суфікс ***-ичин(а)***: *трасов**ичин**а* «грузьке болотисте місце» [2, с.207]. Напр.: *Є думка, що північне наріччя так добре збереглося передусім через географічні особливості, наприклад непрохідні болота. На півночі України їх так багато, як і місцевих назв трясовини:*
несцьока, вокна, цмоковине, бочка, ***трасовичина*** (СК-і, 17.05.2023)

Також було зафіксовано специфічний суфікс ***-онк(а)*** в слові *«там**онк**а»,* що утворено від прислівника *там,* що уживається при вказуванні на місце

більш віддалене порівняно з іншим, ближчим [67, X, с.29]: – *Не треба казати* ***«тамонка»,*** *треба казати «онде», – приміром, наголошувала наша вчителька так званої української мови, тобто полтавського діалекту* («Галичина», 12.10.2020).

Окрім поданих лексем, в діалектній лексиці було зафіксовано дієслівні суфікси ***- ува (-ювa) «****пантр****ува****ти»* й *«гор****ува****ти»*. До прикладу: *Андрій Шимановський: «Що таке* ***пантрувати****?» Співрозмовник: «Ну, пазеш». Андрій Шимановський: «Пазеш. А що таке пазеш?» Співрозмовник: «Сторожуєш, спостерігаєш». Співрозмовник: «Нє, спостерігати — то так. А ти* ***пантруєш,*** *ти пазеш! Як кладуть ці камери, оце всьо... то вони пантрують* (допис @shymanovski в тіктоці від 22.10.2025); *— Що означає* ***горувати****? — Ай, нагорувався за день! Нагорувався, бо ж рубили, рубили люди, світу не бачили* (СЛ-і, 06.07.2025).

Крім цього, засвідчено наявність малопродуктивних афіксів ***-и-, -а-*** в інфінітивах *каструл****и****ти*, *румиґ****а****ти*. Порівняймо в контекстах: *Андрій Шимановський: «Що таке* ***румиґати?****» Бабуся: «Рум... Ижнякати... Ижнякати — це їсти, жувати.* ***Румиґає*** *корова, як прийшла з пасовиська, та й ам-ам-ам...* ***румиґає*** (допис @shymanovski у тіктоці від 20.12.2025); *Також кажуть* ***«каструлити****», «зловити каструлю», «їхати на каструлі». Таксисти ображаються, коли їх називають «каструльщиками* («Gazeta.ua», 15.05.2017).

Отже, суфіксація виступає найпродуктивнішим підспособом морфологічного способу деривації діалектної лексики, забезпечуючи системне творення номінацій предметів побуту, родинних зв’язків та емоційно-оцінних назв осіб. Активна присутність таких форм у сучасному медіадискурсі підтверджує життєздатність українських говорів і їх здатність увиразнювати регіональну ідентичність носіїв у цифровому просторі.

2.1.1.2. Префіксація

Опрацьований матеріал із електронного медіадискурсу свідчить про активність частини префіксів у деривації діалектизмів. Так продуктивним

виступає префікс ***при-*** у словах *придражнить* «дати прізвисько», *присобачить* «прикріпити, прибити», *приклікати* «ставати на коліна», *примуста* «місце біля печі». Пор.: *Не було ж дє, як казали**, примуста** — поперек того **примуста** так усі спали. Ну, так як лижко, то тото колись казали тако досок накладуть* (СЛ-і, 06.07.2025).

Також встановлено, що для утворення дієслів активно вживають префікс ***на-*** для означення результату дії та для її підсилення: ***на**спролити* «нацькувати», ***на**вилядіти* «навчитися», ***на**горуватися* «втомитися від важкої праці», ***на**спролити* та ін. Пор. у контексті: ***Нагорувався**, бо ж рубили, рубили люди, світу не бачили* (СЛ-і, 06.07.2025); ***Наспролити*** – нацькувати (допис Андрія Шимановського у фейсбуці від 28.10.2025);

У досліджуваному дискурсі зафіксовано вживання афікса ***за-*** для надмірності або негативного результату. Такий препозитивний афікс зафіксовано у дієсловах *зашарґати* «забризкати, забруднити», з*акозебнути* «сильно замерзнути» [60, с.133]; *закалєвся /закалялась* «забруднитися» [1, с.168]; *закалупєцать* «дійняти» (допис Андрія Шимановського у фейсбуці, 11.12.2025).

Також було зафіксовано малопродуктивний префікс ***по-***, який використовують для позначення завершеної, часто інтенсивної дії. Напр.: ***Пональоскуємось*** *«наїмося досхочу»* (СЛ-і, 06.07.2025).

Малопродуктивним виступає префікс ***у- /в-,*** зокрема в слові *ушпинитися* «прив'язатися до чогось». Пор.: *«А ще на Донеччині відро називають* циберкою *<…> прив'язатися (проявляти любов до чого-небудь одного*) – ***ушпинитися*** *тощо».* (6262: СМС, 2021).

Зібраний і проаналізований матеріал дає підстави стверджувати, що деякі префікси можуть змінювати семантичний відтінок дієслів та окремих іменників. До прикладу: Префікс ***па-*** у слові *пантрувати* «уважно дивитися, сторожити». Напр.: *Андрій Шимановський: «Що таке **пантрувати**?» Співрозмовник: «Ну, пазеш». Андрій Шимановський: «Пазеш. А що таке пазеш?» Співрозмовник: «Сторожуєш, спостерігаєш». Співрозмовник: «Нє,*

спостерігати — то так. А ти ***пантруєш,*** *ти пазеш! Як кладуть ці камери, оце всьо... то вони пантруют* (допис @shymanovski в тіктоці від 22.10.2025);

Можемо зробити такий висновок, що префіксація в діалектному середовищі виступає менш репрезентативним, але важливим засобом семантичної модифікації, що дозволяє уточнити інтенсивність, результативність чи специфічні обставини дії та стану, надаючи масмедійним текстам особливої експресивної виразності й автентичності.

2.1.1.3. Універбація

Явище універбації дозволяє діалектному мовленню економити мовні зусилля, перетворюючи складні описові конструкції на одне містке слово. Характерно, що явище універбації рідко спостерігаємо в діалектному вжитку цифрових медіа. Було виявлено лише кілька лексем, які ми можемо віднести до цього засобу творення слів, а саме: *каструльщики* від *каструльні перевізники* «приватні перевізники»: *Приватних перевізників у Одесі називають «****каструльщиками****». Також кажуть «****каструлити»,*** *«зловити каструлю», «їхати на каструлі». Таксисти ображаються, коплюшкали їх називають «каструльщиками». У* ***каструльщиків,*** *як правило, старі, ще радянські автомобілі, яким давно місце на звалищі. «Їздити таким авто – те ж саме, що на каструлі з'їжджати зі снігової гірки, Шуму і гуркоту багато, а зручності мало», - каже таксист Олександр Новик* («Gazeta.ua», 15.05.2017).

Лексема *кирзачі*, утворена від *кирзові чоботи: **Кирзачі** наступний крок: в мережі шоковані сухпайками для ЗСУ* («РБК-Україна», 13.09.2020).

Окрім зазначених вище прикладів у цифрових масмедіа зафіксовано варіантність універбації у словосполученні «гумові чоботи»: *гумаки ← гумові чоботи*. Пор.: *Крутому волинському господарнику Леоніду Самчуку не стидно одягати на роботу* ***гумаки***. («Волинь», 09.06.2024), *гумовці ← гумові*

чоботи. Напр.: *Взуваю **гумовці**, бо ліс ще мокрий після кількох дощових днів, і йду на свої облюбовані грибні місця* (ВЗ-і, 30.10.2023).

Отже, незважаючи на загальну рідкість явища універбації в цифровому масмедійному просторі, поодинокі приклади підтверджують здатність діалектного мовлення оптимізувати складні описові конструкції до формату одного місткого слова.

2.1.1.4. Творення складних діалектизмів

У масмедійному дискурсі засвдчено лише поодинокі діалектизми, утворені основоскладанням (композицією). У досліджуваному середовищі такі одиниці нерідко мають метафоричний характер, де переосмислюється первинне значення слів, як-от у слові *дармовис*. У лексемі поєднано твірну основу прислівника *дарм-* (від *дарма* – «марно, без користі»), інтерфікс, тобто сполучний голосний, *-**о**-* та дієслівна основа *-вис* (від *висіти*). Згідно з словником *дармовис* – «це китиця або кулька з різнобарвних вовняних ниток, якими прикрашали верхній одяг, пояси» [20, с. 56]. В українських онлайн-виданнях засвідчено як пряме, так і переносне значення аналізованого слова: *У слові «**дармовис**» проявляється наша українська ментальність. Як мислили колись, якщо предмет, річ не має жодної користі, він дарма висить, це просто прикраса. Так само як і бездіяльна людина, гультяй, який нічого не робить є марним, тобто «**дармовисом**»* (ТСН, 07.02.2025).

Ще одним переконливим прикладом із південно-західного наріччя виступає лексема *коровопас* «людини, яка випасає череду».

Отже, у дослідженому масмедійному дискурсі діалектизми, утворені основоскладанням, представлені в незначній кількості. Приклад лексеми «дармовис» переконливо ілюструє, як така словотвірна модель стає підґрунтям для глибокого метафоричного переосмислення звичайної побутової прикраси на влучну характеристику людини крізь призму народної ментальності.

2.1.2. Семантична деривація діалектизмів

Семантична деривація є одним із найцікавіших процесів, оскільки вона не створює нову оболонку слова, а переосмислює вже наявну. Це шлях появи семантичних діалектизмів, коли відоме в літературній мові слово має зовсім інше значення в регіоні, або ж є повною лексичною заміною стандарту. Унаслідок творення термінів способом вторинної номінації відбувається не просто збагачення лексем новим семантичним відтінком, а й «навантаження цілком новим лексичним значенням» [33, с.50], якого до цього часу ця лексема не мала. Слово, яке стало основою для виникнення нового терміна, продовжує функціонувати у своєму попередньому значенні. До прикладу, *лайба* зі значенням «Великий човен з двома щоглами і косими вітрилами» [67, IV, с.437] набуває додаткового значення «транспортний засіб для пересування по безрейкових шляхах (автомобіль, велосипед і т. ін.) *«Якщо ви є мешканцем Донеччини, то ви, напевно, знаєте, що означає на місцевій говірці слово* ***лайба****»* (6262:СМС, 2021). Також словник діалектизмів українських говірок Одеської області за ред. А.А. Москаленка фіксує ще одне значення лексеми, а саме «стара трухлява будівля» [42, с.47];

Відома лексема *майка* має кілька значень. Згідно із СУМ-20 *майка* – це: 1. Трикотажна сорочка без коміра і рукавів (або з короткими рукавами), 2. Весняний безкрилий жук родини наривникових, 3. Мавка (у 1 знач.) [66]. Останнє значення ілюструється з позначкою «діал.». У онлайн-газеті «Gazeta. ua» виявлено ще одне значення цієї лексеми, яке притаманне для говірок південно-східного наріччя, зокрема «сукня»: *В цьому регіоні* ***майку*** *називають сукнею* («Gazeta.ua», 25.02.2019).

Слово *банька* має 4 значення: 2 діалектних, 2 унормованих, зокрема у онлайн-виданні «Зоря» (м. Дніпро та область) знайдено таке використання слова *банька* зі значенням «посудина із завуженим отвором для води, молока» [60, с. 24]: *Такі пузаті глечики з вузькою шийкою у селі Колоденка, що на Вінниччині, звідки я родом, називали* ***«банька»,*** *– розповідає Іван Прокопович – Пам'ятаю, коли я був маленьким, мама їздила працювати на колгоспне поле*

й завжди брала з собою ***«баньку»,*** *наповнену водою з нашого колодязя – найглибшого на вулиці* (Зоря, 25.08.2021). Словник української мови в 11 томах подає так: 1. Зменш. до баня; 2. Кулястий або опуклий предмет, здебільшого порожній усередині; куля, кулька // Булька, бульбашка. 3. Глиняна чи скляна циліндрична посудина або кругла пляшка; банка, пляшка, глек. 4. діал. Очне яблуко. [67, I, с. 102].

У південно-західному наріччі простежується виразна тенденція до перенесення назв базових господарських і побутових реалій на ширші соціально-економічні чи оцінні категорії. Наприклад, лексеми *ґазда* та *ґаздиня* шляхом семантичного розширення набувають конотацій «заможний, поважний чоловік» та «добра, вправна жінка» відповідно. Пор. в контекстах: *«На світлині ми можемо побачити* ***ґаздиню*** *з маленьким сином на руках, старших синів, бабусю та дідуся родини.* ***Ґазда****, ймовірно, і робив фото, тому залишився за кадром».* («Svaliava.net», 05.01.2014). Відоме поняття *хата*, окрім значення «сільський одноповерховий житловий будинок» [67, XI, с. 29], метонімічно переосмислюється як «родина, господарство»: *«Повертайся, друже, твоя* ***хата*** *готова!»: подружжя з Ямполя відновило згоріле гніздо лелек* («20 хвилин.Вінниця», 09.04.2026). Лексема *маржина* з первинним діалектним значенням «худоба» [67, IV, с.627] узагальнюється до значення «майно, статки».

Аналогічного абстрагування зазнають лексеми *хліб* у значенні «заробіток, засоби до існування» та *майстра* «усе необхідне в дорозі, пожитки». Пор. в контекстах: *Я в інституті працював, і ти, синок, починай заробляти свій шматок* ***хліба.*** (ТСН, 15.02.2012).

Семантика слова *хлоп* звужується до соціально маркованого «селянин, простолюдин», напр.*: Це було наскрізь підприємство села, селянина, дрібного, малого* ***«хлопа»,*** *якого «****хлопська*** *мудрість» Івана Тиктора хотіла навчити тримати в руках друк, книжку. Байдуже якої якости за найменшу оплату.* (ВВС News Україна, 06.07.2018). Водночас лексема *легінь* ускладнюється меліоративним (позитивним) компонентом «відважний, дужий хлопець»:

Легінь *з довгими вусами, сережкою у вусі, з люлькою у руці та ще й на коні!* («Експрес», 14.10.2025).

Натомість у північному наріччі деривaційні процеси часто охоплюють природні локуси та агрономічні терміни у формі гіперонімізації. Просторове поняття *болото* екстраполюється на «будь-яку вологу місцевість, низину», напр.: *Відлига. В бліндажах* ***болото****, але прикордонники тримають позиції й не втрачають оптимізму* (Сайт Держприкордонної служби, 15.02.2026). Фітонім *«жито»* починає позначати «зернові культури загалом».

Отже, приклади поданих вище лексем свідчить про те, що діалектна система здатна адаптувати зовнішню лексику до внутрішніх потреб, змінюючи її поняттєве наповнення.

2.1.3. Неморфологічні способи словотворення

Неморфологічні способи словотвору рідковживані у масмедійному дискурсі. Так, було знайдено лексеми, які утворені лексико-синтаксичним способом (зрощенням). Прикладами слугують локальні одиниці *крутиголов* (від *крути* + *голову*) «авантюрист, шахрай», *кл'уйдéриво* (*клюй* (дієсл. 2 ос.одн) +*дерево(ім*), що означає «дятел»*: На Сумщині є чимало діалектних локалізмів, тобто тих елементів, що або зовсім не відомі, або дуже рідко трапляються в інших регіонах. З більшою чи меншою вірогідністю до таких можна зарахувати діалектизми* ***кл'уйдéриво*** *– дятел* («MistoSumy.com». 25.11.2024). Також ще один приклад – *дносталка*, у кому етимологія є прозорою, тобто зафіксовано призначення предмета «дно стелити»: *Коли ми їдемо в сусіднє село, там чуєм слово «попінка», а у нас кажуть «****дносталка****». -* ***Дносталка*** *— дно стелити* (СЛ-і, 06.07.2025).

Як бачимо, хоча неморфологічні способи словотвору діалектизмів (зокрема лексико-синтаксичний) є загалом нетиповими для сучасного масмедійного дискурсу, їх епізодична фіксація переважно зумовлена прагненням журналістів зберегти регіональний колорит і точно передати автентичне живе мовлення місцевих жителів.

2.2. Запозичення

Запозичена лексика в діалектах є віддзеркаленням багатовікових міжетнічних контактів. Нерідко вона вже стала настільки органічною, що мовці сприймають її як власну. Засвідчено, що в західних і північних регіонах значний пласт становлять полонізми, германізми, романізми (румунські й молдовські слова), а в східних – окремі тюркізми.

Варто докладніше зупинитися на полонізмах, оскільки було знайдено чимало прикладів таких слів, які асимілювалися в діалектне мовлення здебільшого південно-західного наріччя: *слоїк* (пор.: пол. *słoik*) «висока посудина із скла, глини, фаянсу і т. ін. майже циліндричної форми з трохи звуженою верхньою частиною; скляна, глиняна або фаянсова банка» [67, IX, с. 374.]. Напр. у контексті: *Так історично склалось, що поляків немає, але слова залишились. На скляну банку у селі й досі кажуть* ***слоїк****, на димар у нас кажуть комин, на віника в нас кажуть помєло, на щітку в нас кажуть пензель* (СЛ-і, 06.07.2025). Ще однією ілюстрацією слугує слово *пензель* (пор.: пол. *pędzel*): «прикріплений до ручки пучок щетини, волосу або шерсті, що використовується для нанесення фарби, клею і т. ін. на якусь поверхню»[67, VI, с.116]. Напр: *На скляну банку у селі й досі кажуть слоїк, на димар у нас кажуть комин, на віника в нас кажуть помєло, на щітку в нас кажуть* ***пензель*** (СЛ-і, 06.07.2025). Діалектизм *ярина (*пор.: пол. *jarzyny)* «городина, овочі» [67, XI, с. 648.]. Напр.: *Навіть* ***ярина,*** *яка з настанням сезону мала б дешевшати, за два тижні до Пасхи набирає обертів.* (МГ-і, 17.04.2008). На наше переконання, етимологічно аналізоване слово походить від назви язичницького бага Ярила. У поліському та частині південно-західного наріччя активно функціонує лексема *набіл* (пор.: пол. *nabiał*) «молоко; молочні продукти» [67, V, 17.]. Пор.: *У молочних рядах слухаю про те, що взимку корови «запустилися» і тільки тепер їх можна доїти, тому на базарі не так багато молока й іншого* ***набілу*** (МГ-і, 17.04.2008). Також значного поширення набуло слово *чоколяда* та його варіант *чоколядка* (пор. пол. *czekolada*) «шоколадка». Напр.: *Але найбільше відчувався прихід свят, коли мама брала*

чистий аркушик і складала список закупів: «Фунт жовтих родзинок і два фунти дрібних, два кіля волоських горіхів і фунт ***чоколядки****, кільо мигдалю…»* (ВЗ-і, 03.01.2013). Із англійської мови через польське посередництво прийшло в українське південно-західне наріччя слово *ровер* (пор.: пол. *rower*) «велосипед» [2, с.122]. Пор.: *Відтак* ***ровер*** *став дибки, а я полетів через кермо*(МГ-і, 12.06.2008.); *Я знав, що Оля – не істеричка, і навіть якби хтось з її дітей (не дай Боже) ошпарився окропом чи розбив коліна, впавши з* ***ровера****, вона б не дзвонила на світанку.*(МС №7, липень, 2022). Також із Польщі поширилося слово *цьоця* (пор.: пол. *ciocia*) «1. сестра батька чи матері; 2.чужа жінка старшого віку» [66, с.634]: *Всі вони стояли наді мною, а я сидів за столом, так і не торкнувшись пляцків* ***цьоці*** *– пирогів тітки.* («Галичина», 12.10.2020).

Діалектизми німецького походження зустрічаються дещо рідше, однак ще не вийшли з ужитку. До прикладу, від німецького *Flasche* походить слово *флеш*, а також варіантна форма *флєшка*, що теж має одне й те саме значення «пляшка». Пор.: *Пляшку зі спиртним одесити називають «****флеш****» <…>За часів Катерини ІІ німці тримали шинки в околицях Одеси* («Gazeta.ua», 2017). Також на Буковині досить часто можна почути слово *фляга*, що має інше значення – «мряка, дощова погода, туманний день» [60, с.199]: *На Одещині очікується* ***фляга*** (допис @shymanovski в тіктоці від 25.11.2025). У південно-західному наріччі засвідчено номен на позначення родинних зв'язків *швагер* (і його варіант *швагро*), запозичений із німецької *Shwager* (можливо, через польське посередництво, пор.: пол. *szwagier*), що має кілька значень: 1. Шурин; 2. Сестрин чоловік, зять; 3. Дівер [67, XI, с.426]. Напр.: *Багато гуцульських слів є автентичними і зовсім не схожі на літературні українські відповідники. Розповідаємо, як гуцули називають членів родини:* ***швагер, швагро*** *— чоловік сестри або брат дружини або чоловіка* (ДТ-і, 17.10.2024);

На Буковині та в Бессарабії деривація часто спирається на румунсько-молдавську основу, що дало мові такі слова, як *тайстра/трайстра* (пор.: рум.

tráistă) «велика торба, пошита із спеціально витканої пілки або полотна, що її носять за спиною на широкому тканому баюрку» [60, с.537]. Напр.: *Андрій Шимановський: «А що таке* ***тайстра****?» Бабуся: «****Тайстра*** *— це молдавська сумка. Така на бретельках і така ткана з ниток... і так кладеться отак на плече.* (допис @shymanovski в тіктоці від 20.12.2025). Слово *ґаладжія* означає «галас, крик, сварка» [66, с.61]. Пор. у контексті: *А, це по-молдавськи, це я можу відповісти!* ***Галаджія*** *— це сварка. Йдете з кимось... неприємності... галаджіяти... сваритись* (допис @shymanovski в тіктоці від 20.12.2025). Діалектизм *бондіца* в Словнику буковинських говірок має значення «безрукавка» [60, с.36]. Напр.: *По-румунськи оцей кептар —* ***бондіца*** *називається* (допис @shymanovski в тіктоці від 20.12.2025). Запозичена лексема *сараку* (пор.: рум. *sărac* «бідняк, жебрак») *– діал.* бідолаха [67, IX, с.58]. Пор.: ***Сараку*** *— це бідний, бідний... такий нещасний* (допис @shymanovski в тіктоці від 20.12.2025). Діалектизм *румиґати* (пор.: рум. *rumegá* (молд. *румегá* «жувати, жувати жуйку») «відригувати і жувати їжу (про жуйних тварин); перен. про людей» [60, с.168]. Напр. : *Рум... Ижнякати... Ижнякати — це їсти, жувати.* ***Румиґає*** *корова, як прийшла з пасовиська, та й ам-ам-ам...* ***румиґає*** (допис @shymanovski в тіктоці від 20.12.2025); *Починаю в яслах із козами* ***ремигати*** *кометні віники, смакувати молошне літепло незайманопервісної цноти.* (Освіта.UA, дата звернення 04.05.2026).

Навіть південні та східні говірки, попри сильний вплив літературної мови, зберігають специфічні запозичення, як-от: тюркське за походженням слово *мажара* (пор. : крим.тат. *маџар* «віз» пов’язується з етнонімом *мáдя́р)* – «на півдні України та на Північному Кавказі — великий довгий віз» [67, IV, с.593]. Пор. у контексті: *На Сумщині є чимало діалектних локалізмів, тобто тих елементів, що або зовсім не відомі, або дуже рідко трапляються в інших регіонах. З більшою чи меншою вірогідністю до таких можна зарахувати діалектизми:* ***мажáра*** *– великий віз* («MistoSumy.com», 24.11.2024*)*. Діалектизм *сапетка/сапет (*пор.:тур. *sepet* «кошик», крим.тат. *säpät* «тс.») 1. Виплетений з лози і т. ін. вертикально видовжений кошик, який

використовують для зберігання і перенесення овочів, фруктів і т. ін.; 2. Спеціально обладнане приміщення для зберігання кукурудзи [67, IX, с. 56]. Напр.: ***Сапетка*** *— це або мітла в одному з значень, або такий сарай, де зберігали кукурудзу; Дніпровщина:* ***сапетка*** *– це кошик, а не ото все)) Звісно, "сапєтка", може шось інше, але тяпка так само) цікаво, як у інших* (допис @shymanovski в тіктоці від 23.10.2025).

Характерно, що всі названі та інші запозичення проходять процес фонетичної та морфологічної адаптації, стаючи невід'ємною частиною живого народного мовлення, що ми й бачимо у вживанні слів угорського походження. До прикладу, *яфини/афини (пор.:* угор. *áfonya)* «чорниці»[19, с.18]. Пор. у контексті: *Скаржиться, що допікають йому місцеві цигани, які живуть неподалік. Вони збирають ягоди на продаж, особливо чорниці (****яфини*** *по-тутешньому) і залишають після себе багато сміття.* (ВЗ-і, 11.10.2012); *цімбор* (пор. угор.: *cimbora*) «приятель, побратим, друг» [53] . Напр.: *Багато гуцульських слів є автентичними і зовсім не схожі на літературні українські відповідники. Розповідаємо, як гуцули називають членів родини:* ***цімбор*** *— приятель, побратим, друг* (ДТ-і, 17.10.2024).

Отже, розмаїття іншомовних вкраплень в українських говорах є не лише історичним свідченням тривалих міжетнічних контактів, а й живим, функціональним ресурсом сучасного медіадискурсу. Зазнавши глибокої фонетико-морфологічної адаптації, ці запозичення стали невіддільною частиною живого мовлення, що продовжує зберігати й транслювати унікальний етнокультурний колорит регіонів.

2.3. Основні тематичні групи діалектизмів в електронних ЗМІ

У результаті комплексного аналізу сучасного цифрового медіапростору з'ясовано, що вживання діалектної лексики в публіцистичному дискурсі є вагомим чинником формування регіональної ідентичності та засобом експресивності тексту. Дослідження матеріалів, що репрезентують південно-

західне, північне та південно-східне наріччя, продемонструвало значне розширення джерельної бази та варіативність функціонування народних говірок у масмедіа. Якщо раніше побутувала думка про незначну присутність діалектизмів у виданнях південно-східного регіону через історичне домінування російської мови, то сучасний моніторинг локальних цифрових ресурсів фіксує стійке збереження специфічних лексем, що маркують професійну діяльність і повсякденний триб життя місцевих громад.

Проведений аналіз зібраного фактичного матеріалу переконливо засвідчив, що найбільш репрезентативним у медійному полі залишається південно-західне наріччя, де діалектна одиниця часто виступає повноправним елементом авторської мови, а не лише цитатною вставкою. Водночас медіатексти північного наріччя демонструють високу консервативність архаїчних форм, що збереглися завдяки географічній ізольованості регіонів, фіксуючи унікальні фонетичні та морфологічні риси говірок.

Зафіксована лексика є семантично та граматично неоднорідною, що зумовлює доцільність її класифікації за такими розширеними тематичними групами: номінації страв, продуктів харчування й технологій їх приготування, що відображають гастрономічну автентику регіонів; назви побутових реалій та інтер’єрних об’єктів, які описують традиційний устрій житла; знаряддя праці та господарські пристосування, що диференціюються залежно від провідних промислів території; номени на позначення осіб, які охоплюють систему родинних зв’язків, вікову ієрархію та соціальні характеристики; назви одягу, взуття та аксесуарів, що маркують етнографічну специфіку народного вбрання; назви природних і погодних явищ, що демонструють багатство синоніміки для опису ландшафту та метеорологічних станів; номінації представників фауни, зокрема локальні назви птахів та тварин; лексика на позначення абстрактних понять, дій та ознак, що відображає динаміку народної мовотворчості.

Така деталізація лексико-граматичних параметрів дозволяє простежити трансформацію діалектної системи під впливом літературної норми та її адаптацію до потреб сучасної комунікації.

2.3.1. Номінації страв і напої, продуктів харчування та особливостей їх приготування

Значний корпус зібраних діалектизмів із електронних масмедіа переконливо засвідчив, що найбільшою за обсягом є тематична група номінацій страв, продуктів харчування, процесів. Названа група репрезентована такими лексемами, як: *полядвиця* «вид страви, приготовленої з філе риби, м'яса» [67, VIII, с.107.]. Порівняймо в контексті: *Посудіть самі: свиняча* ***полядвиця*** *коштує 45-50 грн, шинка з кісточкою – 35-40, шпондер – 25, телятина – 30-40* (МГ-і, 17.04.2008); *ярина (*пор.: пол. *jarzyny)* «городина, овочі» [67, XI, с. 648.]. Напр.: *Навіть* ***ярина,*** *яка з настанням сезону мала б дешевшати, за два тижні до Пасхи набирає обертів.* (МГ-і, 17.04.2008); *набіл* (пор.: пол. *nabiał)* «молоко; молочні продукти» [67, V, с.17.]. Напр.: *У молочних рядах слухаю про те, що взимку корови «запустилися» і тільки тепер їх можна доїти, тому на базарі не так багато молока й іншого* ***набілу.***(МГ-і, 17.04.2008); *яфини* «чорниці»[19, с.18]: *Скаржиться, що допікають йому місцеві цигани, які живуть неподалік. Вони збирають ягоди на продаж, особливо чорниці (****яфини*** *по-тутешньому) і залишають після себе багато сміття.* (ВЗ-і, 11.10.2012); *чоколядка* «шоколадка»: *Але найбільше відчувався прихід свят, коли мама брала чистий аркушик і складала список закупів: «Фунт жовтих родзинок і два фунти дрібних, два кіля волоських горіхів і фунт* ***чоколядки****, кільо мигдалю…»; пампухи «*пампушки» [67, VI, с. 36.]; *мармуляда* «повидло» [19, с.120]. Напр.: *«Дітям доручалося помолоти цукор на спеціальному млинку на пудру, якою мамця посипала* ***пампухи****, начинені* ***мармулядою*** *з дикої рожі».* (ВЗ-і, 13.01.2013); *квасець* «щавель» [67, IV, с. 131]: *Новиною цьогоріч стала*

поява «Пекельної кухні», на якій варили кашу, куліш та борщ з ***квасцем*** (СВ-і, 22.09.2019); *паленка* «горілка» [67, VI, с. 24]: *Коли вже став дорослим і почав експериментувати з різновидами* ***паленки*** *самостійно, зрозумів, що на українському ринку досить мало якісного алкогольного продукту.* (ВЗ-і, 15.03.19); *дерун* «млинець з тертої картоплі» [1, с.354]. Пор.: *Особливо смачні на них* ***деруни****-тертухи* («Волинь», 29.12.2011); *приготував би <…> ті ж* ***деруни»*** («Волинь», 17.08.2012); *піпа* «картопля» [19, с.21]; *реселувати* «терти на терці овочі фрукти, сир і под.» [60, с.306]: ***Реселуємо*** *піпу і натираємо її на дрібній тертці*; ***рисилованики (реселовляникы)*** «деруни, картопляники»[61, с. 306]: *Доводимо до готовності й подаємо разом із нарізаним* ***рисиловаником;*** *ранташ* «засмажка з муки, приправа, яка додається до страви для поліпшення її смаку, запаху і т.д».[61, с.305]: Напр.: *Окремо наливаємо олію <…> туди додаємо муку і підсмажуємо – робимо* ***ранташ****!; фанок «*те саме, що пампушок» [61, с. 397]: *Ґомбовці – це страва номер один у піст, з якою конкурувати можуть хіба що* ***фанки****;* («Рахів.city», 23.03.2021); *леквар* «варення, повидло»[61, с.160]: *Коли все готово, формуємо самі ґомбовці (булочки), додаючи у середину* ***леквар***; («Рахів.city», 23.03.2021); *пляцок* «1.картопляник; 2. млинець з тіста замішаного на вареній картоплі; 3. пиріг з начинкою» [19, с.432]: *Всі вони стояли наді мною, а я сидів за столом, так і не торкнувшись* ***пляцків*** *цьоці – пирогів тітки* («Галичина», 12.10.2020); *Якщо на Галичині* ***«пляцок»*** *– тістечко, то на Миколаївщині – картопляник.* («Gazeta.ua», 25.09.2019); *обарінок* «бублик» [67, V, с. 463.]: *У моєму рідному Дрогобичі ці бублики колись називали* ***обарінками****, з наголосом на другому складі.* (ВЗ-і, 12.06.2018); *бараболя* «картопля» [67, I, с.103]: *А це так два дні* ***бараболь*** *ся назбирали, що ледве теплі, - сміється Станіслава Павлівна* (НТГ-і, 22.10.2022); *товмачі/тувмачи, товченик* «зварена і розтовчена картопля як страва» [2, с.202, с.212]: *«Ви знаєте, що означає* ***товмачі*** *або* ***товченик****?»* (ФБ-сторінка «КЗ Сарненський молодіжний центр»,

29.10.2025); *бабка* «терта картопля, розлита на деко і спечена в печі [1, с.4]: *А ти знаєш, що таке «**бабка**»?* (ФБ-сторінка «КЗ Сарненський молодіжний центр», 29.10.2025).

У результаті дослідження ми виявили, що деяких діалектних слів, на жаль, бракує у відповідних словниках, тому подаємо значення лексем, що були вказані в інтернет-джерелах: *шпондер* «копчена свинна грудинка» [96]. Напр.: *Посудіть самі: свиняча полядвиця коштує 45-50 грн, шинка з кісточкою – 35-40, **шпондер** – 25, телятина – 30-40* (МГ-і, 17.04.2008); Знайдено інваріанти лексеми *м'ясо,* а саме *мнясо*. Така форма є наслідком асиміляційного пом'якшення та появи епентетичного [н'] (вставного приголосного) у важковимовному сполученні. Пор.: *Сьогодні, 3 травня, в Мукачеві стартував гастрономічний фест «Огинь та **мнясо»*** («Закарпаття онлайн», 03.05.2018) та *масо*: *У деяких регіонах Полісся і досі кажуть **«масо»*** («Голос», 15.04.2020). У медіатекстах нами зафіксовано оригінальні локальні слова, зокрема: *ріплянка* «місцева традиційна й найпоширеніша страва серед жителів с.Колочава, яку й нині готують у кожній хаті села, а також під час (хрестин, весіль, поминок, храмових свят тощо)» [99]; *затерка(затірка, стиранка)* «страва, зварена на воді або молоці з розтертого в дрібні кульки борошна з водою» [84]*; ґомбовці* «український десерт із тіста з начинкою, який готується на пару. Поширений в карпатському регіоні України»[100]: Напр.: ***Ріплянка, затерка, ґомбовці**: що готувати гуцульським ґаздиням у піст* («Рахів.city», 23.03.2021). Активно побутує в південно-західному наріччі лексема *зупа* (пор.: пол. *zupa*) «суп» [92], яка нині нерідко проникає і медіадискурс: *А щоб побільше ковбаски(а також пайди, тернопільської **зупи**, ребер по-махабунськи: ага, приходьте самі і куштуйте, що то є!)* (НТГ-і, 30.04.2022). Також фіксуємо слово *губляки* «сушені гриби». Пор.: *Ми варимо борщ, колядовий борщ з **губляками**. — Розкажіть, що таке губляки? — Губляки — маслячки, суруїжки. Тобто, то сушені гриби різні* (СЛ-і, 06.07.2025), та *бургуняк* «кукурудза» (ФБ-сторінка «Читай українською», допис від 16.09.2025). У східностепових говорах південно-східного наріччя

активно функціонує діалектизм *тормозок* «їжа (хліб, сало, цибуля, бутерброди і т. ін.), яку бере з собою шахтар у шахту»[97]. Пор.: *«Правильні»* ***тормозки*** *акуратно й щільно загортали в газету, щоб на їжу не потрапляв вугільний пил…* (6262:СМС, 15.02.2021). Цікаво, що аналізована лексема в останні десятиліття проникла й інтенсифікувалася в українському розмовному мовленні. На нашу думку, вона невдовзі завдяки «розкручуванню» в масмедіа може стати нормативною та кодифікованою.

Деякі лексеми не знайдені в словниках, але з контексту або з допомогою осіб, які розтлумачують значення цих слів, нам вдається розпізнати ці діалектизми: *мацик* «сиров'ялена м'ясна страва» (допис Андрія Шимановського у фейсбуці від 07.01.2026); *манджа* «кабачкова ікра»: Пор.: *Готую* ***манджу*** *Марусі на зиму*. (допис Андрія Шимановського у фейсбуці від 11.12.2025); *пиндик* «пиріг»; *смарувати* «змащувати»; *лєгуміни/лугуміни* «1.Вид солодкої страви з рису або манних крупів; 2.Різноманітні страви; 3. Ласощі» [60, с.266]. Напр.: ***лєгуміни*** - *то солодощі* (допис Андрія Шимановського у фейсбуці від 12.02.2026).

Отже, тематична група номінацій страв і продуктів є найпродуктивнішою в сучасному масмедійному дискурсі, репрезентуючи багатий словник як загальновідомих так і вузьколокальних діалектизмів. Це підтверджує стійкість гастрономічної лексики в народному мовленні та її активне використання журналістами для створення локального колориту й популяризації регіональних страв і традицій. Такі одиниці є цікавими, оскільки ілюструють українську ідентичність.

2.3.2. Назви побутових реалій

У сучасній публіцистиці також зафіксовано чимало назв предметів домашнього та господарського побуту, матеріалів та процесів, які пов'язані з цією групою. Як відомо, термін «побутова лексика» – широке поняття, яке охоплює й об'єднує назви одягу, прикрас і взуття, їжі й напоїв, житла, меблів,

господарських предметів, посуду й кухонного начиння, знарядь праці, свійських тварин, звичаїв, обрядів, забав, розваг, трудових процесів та ін. [20, с.286].

Можемо виокремити такі підтипи тематичної групи:

1. Посуд та кухонне приладдя: *горнец* «велика каструля» [61, с.51]. Пор. у контексті: *Нарізаємо інгредієнти кубиками і кидаємо варити у* ***горнец*** («Рахів.city», 23.03.2021). У відомому «Словарі української мови»: в 4-х тт. / За ред. із додатками власного матеріалу Б. Грінченка зафіксовано цікавий діалектизм *теґанька «*горошокъ, расширяющійся кверху» [56, IV, с.252]. Цей локалізм фігурує і в сучасних ЗМІ: *Окремо наливаємо олію (можна у* ***теґаньку****), туди додаємо муку і підсмажуємо…*(«Рахів.city», 23.03.2021); *банька «*глиняна чи скляна циліндрична посудина або кругла пляшка; банка, пляшка, глек» [67, I, с.102]. Пор.: *Такі пузаті глечики з вузькою шийкою у селі Колоденка, що на Вінниччині, звідки я родом, називали* ***«банька»,*** *– розповідає Іван Прокопович* («Зоря», 25.08.2021); *тапша* «деко, противень» [57]: *Додаємо сіль, перець, муку, перемішуємо до однорідної маси і виливаємо у* ***тапшу***. («Рахів.city», 23.03.2021); *погар/пугар* «склянка, бокал»[59, с. 91]; *гальба* «півлітровий кухоль» [60, с.67]; *слоїк* (пор.: пол.*słoik*) «висока посудина із скла, глини, фаянсу і т. ін. майже циліндричної форми з трохи звуженою верхньою частиною; скляна, глиняна або фаянсова банка» [67, IX, с. 374.]***:*** *Так історично склалось, що поляків немає, але слова залишились. На скляну банку у селі й досі кажуть* ***слоїк****, на димар у нас кажуть комин, на віника в нас кажуть помєло, на щітку в нас кажуть пензель* (СЛ-і, 06.07.2025); *кварта* «1.міра; 2.кухоль для води» [59, с.344]: *Хлопці, ви знаєте, що таке «****кварта****»?* (Сарненський молодіжний центр, 29.10.2025); *начиння* «посуд» (допис @shymanovski у тіктоці від 12.02.2026); *дзбанок* «банка» (допис @shymanovski у тіктоці від 12.02.2026); *горнятко* «кухоль, чашка» [60, с.74] (допис @shymanovski у тіктоці від 12.02.2026); *виделець* «виделка», *гладущик* «глечик» (те саме); *салятерка* «біла череп'яна глибока миска» [42,

с.65]. Напр.: *маленька миска для салатів* — ***салятерка*** (те саме); *бритванка* «посудина для смаження м'яса» [19, с.30] (те саме); *циберка(цеберка)* «конічна дерев'яна посудина з дужкою для носіння і зберігання води та іншої рідини; відро» [67, XI, с.191]. Пор. в контексті: *А ще на Донеччині відро називають* ***циберкою****; баняк* «велика посуда для страви, чавун, каструля» [60, с.24]; *мармітка* «лоток, миска» (допис @shymanovski в інстаграмі від 14.01.2026).

2. Житло, придворова територія та номінації приміщень. Такі діалектні назви є надзвичайно важливими в житті й діяльності українців. Вони відображають локальне розмаїття в номінуванні етносу. Переконливими прикладами слугує низка іменувань, на зразок: *ватра* «1.вогнище, багаття; 2. рідк. черінь у печі» [19, с. 34], *блодер* «пічка»[52]: «*Випікаємо до повної готовності, якщо у духовці, то час залежить від якості подачі світла, а якщо у* ***блодері*** *(печі), то залежно від сильної* ***ватри****, але загалом до години часу*». («Рахів.city», 23.03.2021); *брама* «1.хвіртка з дощок; 2.ворота» [58, с.69]: «*Тернопільська* ***брама»*** *мало того, що фестивальний сезон відкриє, то ще й усіх ковбасолюбів нагодує.».*(НТГ-і, 30.04.2022); *вишки* «горище, сіновал» (ФБ-сторінка «КЗ Сарненський молодіжний центр», 29.10.2025) ; *гокно* «вікно» (ФБ-сторінка «КЗ Сарненський молодіжний центр», 29.10.2025); *кавалерка «*невелика однокімнатна квартира без окремої кухні та без вигод» [94]. Пор.: *Цей приятель зі своїм другом-нотаріусом навіть показали мені* ***кавалерку****, в якій житиму.* (МС №7, липень, 2022); *сальон* «вітальня». Пор.: *А я не можу дочекатися, коли скінчиться вечеря і всі підуть до* ***«сальону»*** *запалювати вогні на ялинці, адже раніше не можна було — піст!* (ВЗ-і, 13.01.2013); *кіндейка* пор.: *«маленька кімнатка або тісне службове приміщення –* ***«кіндейка».*** (6262: СМС, 15.02.2021); *ореля/реля* «гойдалка» [63, с.26]. Напр.: *у нас кажуть у Рокитному* ***«реля»:*** *(пісня) «а я гутаюса на* ***релі****, а мілій єде на коньках. В нього сорочка-вишиванка, в мене сподніца у кветках»* (допис @shymanovski в інстаграмі від 14.01.2026).

3. Меблі та предмети інтер'єру: ***кредене*** «кухонна шафа, сервант» [60, с. 233]. Пор.: *Все це мама купувала в Народній торгівлі, а потім виймала зі старого* ***кредена*** *старі, пожовтілі від часу бабусині переписи і довго читала їх* (ВЗ-і, 03.01.2013); *прялка* (укр. *прядка*) «домашній верстат, призначений для ручного прядіння, який приводиться в рух ножним або ручним приводом» [67, VIII, с. 365]: *Старі скрині та ліжко,* ***прялка****, гасова лампа, колиска, діжка, вже згаданий верстат…*(ВР-і, 22.03.2013*); обрус* (пор.: пол. *obrus*) «скатертина»[19, с. 136]. Напр.: *Тому наш двірник мав надію, що дістане чарку горілки, і щороку приносив нам сіно, яке стелилося під святковий* ***обрус*** *і трусилося на долівку <…> День добігав до вечора швидко. І ось мама вже застеляє стіл білим* ***обрусом*** *і кладе на нього святковий хліб, а по всіх чотирьох кутах — часник.*(ВЗ-і, 13.01.2013); ***коц*** (від дав.-рус. *кочь, коць* < дав.-в.-нім. *kozzo)* «ворсовий пристрижений однобічний килим» [67, IV, с. 314]: *Майстриня охоче розповідає про технологію створення* ***коца*** *з овечої вовни* (ВЗ-і, 22.02.2019); *царок* «меблі для зберігання посуду» (допис @shymanovski у тіктоці від 12.02.2026); *лямпа* «лампа» [58, с.424]: *Підірвавшись із нього і схопившись руками за голову, він раз у раз скрикував: «Моя* ***лямпа****! Моя* ***лямпа****!»* (НТГ-і, 08.09.2022); *трем*пель «те саме, що плічка» [11]. Пор.: *На Слобожанщині обізнані, що* ***трем*****пель** *– це вішалка для одягу* (6262:СМС, 15.02.2021); *залавники* «килим з овечої вовни» [83]: *Також в музеї представлені ткані і вишиті рушники, скатерті, коци(килими), налавники,* ***залавники****, якими користувалися як в повсякденному житті, так і прикрашали свої оселі на свята* («Час», 17.08.2021); *слинчики* «лава, ослін»[2, с.156]: *У селі дуже багато столярів виготовляли маленькі табуреточки — це були* ***слинчики****. — Та і слинчики скрізь були* (СЛ-і, 06.07.2025); *веренька* «1. Корзина з лозових прутів; 2.виплетена сумка з липової кори» [1, с.49]: *Вона багато прожила, багато бачила, вона багато вишила, багато сплила. Як на місцевий говор говорять отаких корзин, які називаються як коробка-****веренька*** (СЛ-і, 06.07.2025); *брадрура* «духовка» [19, с.29].

4. Опрацьовано значний корпус слів, де знайдено чималу кількість

діалектизмів, що належать до тематичної групи господарського інвентарю та знарядь праці. Більшість із цих лексем не мають прикладу, оскільки були знайдені під час дослідження діалектної лексики середньополіського говору північного наріччя української мови. До прикладу, *ґаблі* «залізні вила з густими і тупими на кінцях зубцями для набирання буряків, картоплі тощо» [63, с.62]. До прикладу: *Чоловік у Вільшанці отримав п'ять років ув'язнення за крадіжку щебеневих* ***ґаблів*** (CBN, Кропивницький, 25.06.24); *матичка* «1.те саме, що копаниця, 2. сапа з 2-4 зубами. 3.всяка сапа (з зубами і без них)» [1, с.241]; *розгонка/обгонка* «пристрій для обгрібання картоплі»; *рало* «дерев'яний примітивний пристрій для обробітку грунту» [2, с.113]; *ноші* «1.коромисло для перенесення відер з водою, 2.знаряддя для носіння копиць сіна»[1, с.351]; *мач* «вила до гною» [1, с.309]; *кошиль* «виплетений з дози або дранок ящик для господарських потреб» [63, с.105]; *довбешка* «те саме, що довбня» [63, с.68]; *клевець* «молоток» [60, с.208]. Напр.: *Бойові сокири поділяють за різними ознаками, в основному, за довжиною держака та формою леза. Якоїсь певної класифікації не існує. З коротким держаком бувають кавалерійські сокирки****, клевці,*** келепи. ***Клевець*** *– це не холодна зброя, це просто пристосоване до війни господарське знаряддя. Перші бойові сокири практично не відрізнялися від робочих* («Новгород.City», 22.08.2019); *гребінка* «знаряддя для збирання ягід (чорниці, клюкви тощо)». Пор.: *Чорниці багато, але вона ще зелена, багато зеленої. Якщо руками для себе набрати, то можна, але* ***гребінкою*** *ще шкода. Ну бачу, що сезон буде вдалий* (СР-і, 14.06.2024); *грабарка* «лопата для накидання землі на віз, машину» [63, с.58]; *в'язок* «зігнута з тонкої деревини ручка в косі, зв'язана на кінцях шнурком, може пересуватися для регулювання ширини покосу» [63, с.51]; *тачівка* «предмет, що використовується для розкочування білизни, тіста, вигладжування, вирівнювання одягу, качалка»[60, с.541]. Пор.: «*— Бабо дурна, чо межи хлопи сі пхаїш? Ти забула, шо твоє місце на кухни? /— Нє, не забула, навіть пам'їтаю, на якій полиці* ***тачівка*** *лижит…»*(ВЗ-і, 04.04.2020).

У південно-східному наріччі, зокрема в говорах Нижньої Наддніпрянщини, засвідчено цікавий діалектизм *баштармаки* «дерев'яні або залізні вила з кількома (звичайно трьома, п'ятьма або більше) ріжками (зубцями), які використовувалися в сільському господарстві». [42, с.16] Пор.: ***Баштармаки*** *я сам робив. Це в'язина. В'яз. Шоб зубки були трохи кривенькі. Тоді ж держак, який треба* (23).

Відповідно до результатів аналізу, номінації предметів домашнього побуту, посуду та господарського інвентарю теж становлять значний і лексично розмаїтий пласт діалектизмів у сучасному масмедійному дискурсі. Використання таких лексем не лише деталізує опис побутових реалій, а й слугує дієвим стилістичним засобом для відтворення автентичного життєвого простору та матеріальної культури носіїв різних говорів.

2.3.3. Назви одягу та його елементів

У процесі дослідження зафіксовано немало діалектизмів на позначення назв одягу і взуття та пов’язаних процесів зі їх пошиттям. До прикладу маємо таке речення, де зібрано численну кількість назв одягу та його елементів: *В приміщеннях представлені експозиції традиційного буковинського одягу кінця XIX – 50-х років XX століття: жіночі сорочки, кожухи****, кіптарі****, сардаки, поркяниці, чоботи, постоли, жіночі черевички, різноманітні чільце, хустки, рушники-перемітки,* ***кучма****, крисаня (капелюх) та інше. Представлені в музеї і супутні до одягу речі – сумки з домотканого полотна –* ***тайстри****, торби, торбочки,* ***бесаги****, пояса,* ***коралі*** («Час», 17.08.2021). Розглянемо тлумачення поданих вище лексичних діалектизмів. *Кіптар* «вишитий святковий кожух» [60, с. 204], *кучма* «висока шапка з овечого хутра» [60, с.245], *бесаги* «дві торби, з’єднані одним полотнищем, що їх носять перекинутими через плече» [19, с.24]; *тайстра* **«**велика торба, пошита із спеціально витканої пілки або полотна, що її носять за спиною на широкому тканому баюрку» [60, с.537], *сардак* «верхній короткий рукавний чоловічий або жіночий одяг з

домотканого сукна, оздоблений вовняними нитками» [19, с.168]; *коралі* «намисто» [1, с.242].

Знайдено синонімічний ряд лексеми *ґердан*, що має значення «давня жіноча шийна бісерна прикраса у вигляді вузької стрічки, виготовленої з різнокольорових намистин, нанизаних на ниткову чи волосяну основу»: *ґерда, ґерданик, ґерданка, лучка, силянка, драбинка, галочка, пупчики, ланка* («Галичина», 07.10.2022).

Крім вище зазначених, маємо такі ще приклади: *кульчики* «сережки, жіноча прикраса» [60, с.240]. Пор.: *Презентувала я і жіночі прикраси на руку, силянки,* ***кульчики****, браслети на різні смаки та уподобання тощо* («Галичина», 07.10.2022); *пайта* «діалектна назва верхнього одягу для активного дозвілля, переважно з трикотажу, розповсюджена на півдні та сході України, зокрема в Криму та Донецьку. Пайта може означати кофту, худі або толстовку. Буває: з блискавкою, на ґудзиках або зовсім без застібок; довга, коротка та ультракоротка; з кишенями з боків, або великою здвоєною кишенею на животі; з каптуром або без» [101]. Пор.: *А ще на Донеччині відро називають <...> теплу кофту –* ***пайтою****…*»(6262 СМС, 2021); *зборник* «головне убрання типу очіпку»[42, с.36]: *На Сумщині є чимало діалектних локалізмів, тобто тих елементів, що або зовсім не відомі, або дуже рідко трапляються в інших регіонах. З більшою чи меншою вірогідністю до таких можна зарахувати діалектизми: <....>* ***зборник*** *– очіпок* («MistoSumy», 25.11.2024); *юбка* «спідниця, пошита з чотирьох чи шести клинів» [60, с.683]: - *А* ***юпка,*** *спідниця – в неї яка була? Під тетянку? /- Проста. Проста. Ніяких, як ото казали, кльош… Оце отакі довгі* (допис із сторінки «Баба Єлька» у фейсбуці, 25.12.2025)*; кухфайка/куфайка* «фуфайка» [1, с.273]: ***Кухфайки*** *були./- Керсеток уже не було? - Не було*(допис із сторінки «Баба Єлька» у фейсбуці, 25.12.2025)*; пусєр* «кофта»(допис Андрія Шимановського у фейсбуці від 07.01.2026); *бобочка* «Літня чоловіча сорочка з короткими рукавами (переважно спортивна) [93].

Існують різноманітні варіанти загальної назви *одяг.* До прикладу, для південно-західних регіонів характерні такі лексеми як *ряндя, убранє, шматтє, манатє.* Для північного наріччя – *лахи* або *вбора*, для південно-східного – *убранство, одівачка* або *одежа* (допис @shymanovski у тіктоці від 26.04.2025). Також функціонують діалектизми *лудинє* (його фонетичні варіанти *лудині, лудиння, лудінє, лудіннє, лудина, лудіння, лудження*), *уберя* (*вберя*), *ноша, фантє*, але при цьому *лудинє* вживається переважно на позначення саме святкового одягу.

Отже, зафіксований у медіапросторі XXI сторіччя багатий пласт діалектної лексики на позначення одягу, взуття і прикрас демонструє високий ступінь синонімічної розгалуженості й регіональної строкатості. Активне функціонування цих локалізмів не лише відтворює автентичний матеріальний побут, а й слугує потужним етнокультурним маркером ідентичності носіїв різних говорів.

2.3.4. Номени на позначення осіб

У дослідженому дискурсі засвідчено чималу групу лексичних одиниць, що представляє діалектні назви людей за певними гендерними, родинними, віковими ознаками та родом занять: *дядьо* «те саме, що дядько» [67, II, с.450]. Напр.: *Попри те, що по кілька днів не бачить жодної живої душі,* ***дядьо*** *Міша добре обізнаний з тим, що відбувається в країні»*. (ВЗ-і, 11.10.2012); *вуйко* «1. дядько по матері, брат матері; 2. про старшого віком чоловіка» [69, I, с.785]: «*Я щойно приїхав туди із Західної України, де всі розмовляли, як і я, сучасною українською, тому не розумів, чого хочуть від мене* ***вуйки*** *з діаспори*». («Галичина». 12.10.2020); *вуйна* «1.дружина брата матері або батька; 2.старша жінка взагалі» [19, с.42]: «*Багато гуцульських слів є автентичними і зовсім не схожі на літературні українські відповідники. Розповідаємо, як гуцули називають членів родини: <…>* ***вуйна*** *- сестра матері; тітка по материній лінії*» (ДТ-і, 17.10.2024); *цьоця* (пор.: пол. *ciocia*) «1.сестра батька чи матері; 2.чужа жінка старшого віку» [60, с.634]. Напр.: «*Всі*

вони стояли наді мною, а я сидів за столом, так і не торкнувшись пляцків ***цьоці*** *– пирогів тітки».* («Галичина» 12.10.2020); *дєдик* «дідусь» [60, с.60]; *неньо* «батько (рідний і нерідний» [60, с.329], *доник* «(пестл.) про дитину» [19, с.61], *швагер/швагро* «1.чоловік сестри; 2. брат чоловіка чи дружини, дівер» [19, с.214]; *цімбор* «напарник по роботі»[19, с.207]. Пор. в контекстах: «*Багато гуцульських слів є автентичними і зовсім не схожі на літературні українські відповідники. Розповідаємо, як гуцули називають членів родини:* ***дєдик*** *— так звертаються до тата****;*** ***нєньо*** *— ще одне звернення до батька;* ***доник*** *— пестливе звернення до дитини;****стрий,*** ***стрийко*** *— брат батька, дядько по батьковій лінії;* ***швагер, швагро*** *— чоловік сестри або брат дружини або чоловіка;* ***цімбор*** *— приятель, побратим, друг»* (ДТ-і, 17.10.2024); *стрий/стрийко* «брат батька» [19, с.178]: «*До речі, коли я йому показав декілька своїх пісенних віршів, то «Кузьма» сказав просто: «****Стрийку,*** *іди з ними …далеко»* («Вісник Розділля», 01.06.2024); «*Розповідає Лідія Іваницька і про Фонд імені Володимира Луціва:* **«***Це дуже добре, що мій* ***стрийко*** *підтримує талановиту молодь. Видно, він добре розуміє, що це дає можливість у майбутньому сформувати достойну національну еліту. Бо, на жаль, маємо боронити українство на кожному кроці»* («Вікна», 14.10.2019); *ґазда* **«**господар» [67, ІІ, с.12]. Напр.: *На чолі команди працьовитих* ***ґазд»****.<…> Кожен обранець має галицьку* ***ґаздівську*** *жилку, — каже очільниця Івано-Франківської ТГ.* (ГУ-і, 10.02.2022); *дохтор* «лікар» [1, с. 140]: *одна лиш хата* ***дохтора*** *Зелінського не згоріла* («Волинь», 22.03.2014); *кобіта* «жінка»: *Тут якраз стала машина на дорозі. Кум вибіг і зайшов щісливий до хати. За ним зайшли дві* ***кобіти****, такі теньгі, аж під стелю. Ноги від вух…*(ВЗ-і, 04.04.2020); *чудачка* «дівчина (в позитивній конотації)» (допис @shymanovski в інстаграмі від 03.03.2026).

Отже, розгалужена тематична група номінацій осіб за родинними, віковими, гендерними та професійними ознаками посідає вагоме місце в сучасному масмедійному просторі. Використання таких діалектизмів дозволяє авторам не лише автентично відтворити специфіку локальних

міжособистісних і соціальних взаємин, а й надати текстам виразного експресивно-емоційного та глибокого етнокультурного забарвлення.

2.3.5. Номінації рослин і тварин

Окрім уже названих тематичних груп, у сучасних засобах масовою інформації знайдено також невелику тематичну групу, яку ми вирішили об’єднати, а саме номінації флори та фауни. Почнемо з рослин. *Рожа* «мальва» [2, с.123]: *Дітям доручалося помолоти цукор на спеціальному млинку на пудру, якою мамця посипала пампухи, начинені мармулядою з дикої* ***рожі*** (ВЗ-і, 03.01.2013); *ріпа* «(*бот.)*овочева коренеплідна дворічна рослина родини хрестоцвітних і плід цієї рослини» [2, с.121]: *На Сумщині є чимало діалектних локалізмів, тобто тих елементів, що або зовсім не відомі, або дуже рідко трапляються в інших регіонах. З більшою чи меншою вірогідністю до таких можна зарахувати діалектизми <…>* ***ріпа*** *– картопля* («MistoSumy», 24.11.2024); *прокева/прокива* «*бот.* кропива дводомна» [2, с.94]: *У нас в селі на кропиву кажуть* ***прокива****. Ага,* ***прокева*** (СЛ-і, 06.07.2025); *лутать* (припускаємо, що діалектизм має значення «латаття»)*:* ***Лутать*** *рвали на болоті, свиням жулудь збирали, вельми вони ж хрупали, їли. То вже як настане осень, то по той жулудь ходили* (СЛ-і, 06.07.2025); *сверипка (свірібка, сверибка)* «1.польовий бур’ян родини хрестоцвітих з жовтими квітками, насіння якого застосовують у миловарній промисловості та у виробництві мастил; 2.ріпа; 3.каша з пшона і молодої лободи зі свинячим жиром»[67, IX, с.854]: *Шишкварки сала наріжуть, на сковороду... А* ***сверипка*** *- дівчатка рвуть, то воле біда, що по полю росте. Колись як той голод був, а вже деяких круп роздобудуть, да варили ту* ***сверибку****, й ми їли. Добра була! Пональоскуємось її — борзо буде. Не казали «борщ»,* ***свірібка*** *всьо. А борщ то з грибів у нас був* (СЛ-і, 06.07.2025 р.); *чічка* «1. Квітка; 2. *перен.*Надто гарно, пишна дівчина, 3. *перен., знев.* Негарна,

некрасива дівчина»[60, с.647] (допис із сторінки «Читай українською» у фейсбуці від 16.09.2025).

У тваринному світі часто варіанти діалектних слів можемо знайти в більшості в назвах птахів. Знайдено кілька варіантів назв *лелеки*, а саме*: бузько/бусько/бусьок, гайстер, боцюн/боцян, бусол/бусел:* (див. СК-і, 17.05.2023); *бусьок* (ФБ-сторінка «КЗ Сарненський молодіжний центр», 29.10.2025); *— А коли прилітали* ***буськи****, бабо? — Так як і тепер. Ми й* ***буськи*** *в лісі бачили* (СЛ-і, 06.07.2025). Також засвідчено номени *клевак, клюйде́риво* «дятел»: *На Сумщині є чимало діалектних локалізмів, тобто тих елементів, що або зовсім не відомі, або дуже рідко трапляються в інших регіонах. З більшою чи меншою вірогідністю до таких можна зарахувати діалектизми*: ***кл'уйде́риво*** *– дятел* («MistoSumy.com», 25.11.2024).

Як бачимо, фіксація в масмедійному дискурсі діалектних фітонімів і зоонімів засвідчує збереження в народному мовленні унікальних регіональних найменувань природного світу, які слугують виразним засобом етнолінгвістичної ідентифікації.

2.3.6. Інші тематичні групи

Діалектна лексика набуває стилістичного статусу, який побудований саме на межі розмовного й публіцистичного стилів. Публікації різних регіонів містять тематичну групу назв одягу та взуття, яка реконструює та перейменовує світ предметів. В аналізованому дискурсі представлена численна кількість інших тематичних груп.

Спочатку подамо невелику тематичну групу, що об'єднує назви, пов'язані з релігійними святами: *звізда* «1. астр. Зірка; 2.різдвяна зірка, з якою діти ходять колядувати» [61, с.122]. Порівняймо в контексті: *А на сцені біля Опери розгорнеться різдвяна програма – колядування від фольклорних колективів міста, виступи вертепів, естрадних виконавців, презентація* ***звізд*** *від майстрів та нагородження звіздарів»*. (МГ-і, 02.01.2015); *шопка* (пор.: пол. *szopka*) «різдвяний вертеп, вертепна скриня» [103]: «*Цей напрямок на*

*виставці представлений роботами майстрині Лесі Токарської – іконами, картинами, інкрустованими камінням бурштину, та майстра по виготовленню прикрас з бурштину Ярослава Рачковського – **різдвяною шопкою**, інкрустованою камінням бурштину та бурштиновими прикрасами»*(«Час»,05.09.2022); *вігілія* (пор.:пол. *Wigilia* «святвечір») «1.Нічна варта у стародавніх римлян. 2. Нічне пильнування – богослужіння, несення охоронної служби, безсоння, нічна зміна, нічна творчість. 3. День перед великим святом у католиків» [90]. Напр.: «*Робили ми **вігілію,** але нема того смаку, бо нема грибів.»*. (МС №7, липень, 2022); *свайба* «весілля» [67, IX, ст.65]: *А ще на Донеччині називають <…>весілля – **свайбою**.* (6262:СМС, 15.02.2021).

У соціальній мережі «Тікток» на сторінці Андрія Шимановського (@shymanovski) засвідчена незначна група, що представляє діалектні назви погодніх умов і пов'язаних із ними процесів. Так, регіональна одиниця *ляпаниця* «мокрий сніг» [9, с. 56] ось як реалізована в контексті: *«На Полтавщині очікується дюдя і навіть **ляпаниця**. Тож вдягайте гумаки, щоб не промочити ноги»: дюдя* «холод, холодно» [65, с.74]. Зафіксовано ще цитати, у яких засвідено цікаві діалектизми *флякавиця* «негода; сніг з дощем» [19, с.198]; *ґаламаґа* «грязюка після дощу» [60, с. 80], *закозебнути* «сильно замерзнути» [60, с. 133], *уритна* «набридлива»: *Та й на Буковині погода обіцяє бути **уритна**. Синоптики прогнозують **флякавицю**, по якій ґрунт під ногами перетвориться на **галамаґу**. Тож вдягніться потепліше, аби не **закозебнути*** [62]. Ще контексти, у яких знаходимо функціонування неординарних локальних лексем: *На Одещині очікується **фляга**. До вечора розгуляється **горішняк**, сипоне **чумацький дощ**. Де-не-де небо осяватимуть **моловні**. Зате до кінця тижня синоптики прогнозують **тишак»: моловня*** «блискавка» [42, с. 51]; *горішняк* «північний вітер, вітер з верхньої течії Дністра»[42, с. 25]; *тишак* «гарна, тиха погода» [42, с.70]; *фляга* «мряка, дощова погода, туманний день»[42, с.73]; *чумацький дощ* «дрібний дощ, який іде кілька діб.

Коли йшов такий дощ, чумаки не могли їхати, звідси і назва його» [42, с. 76]; *Дун* «вітер» (допис @shymanovski в інстаграмі від 03.03.2026); *мигичка* «дуже дрібні краплі води, які насичують повітря; дрібний, густий дощ; мряка» [91].

Мінігрупа на позначення назв болотяної місцевості була знайдена в онлайн-виданні «Суспільне Культура»: *Є думка, що північне наріччя так добре збереглося передусім через географічні особливості, наприклад непрохідні болота. На півночі України їх так багато, як і місцевих назв трясовини:* ***несцьока, вокна, цмоковине, бочка, трасовичина*** (17.05.2023): *несцьока* «болото, яке ніколи не висихає» [1, с.345]; *бочка* «зарослe травою болото, коли по ньому йти, то воно під ногами піднімається і котиться перед людиною, ніби бочка» [1, с.29]; *вокна* «найглибші місця на болоті, де не росте рослинність»[1, с. 70]; *трасовичина* «грузьке болотисте місце» [2, с.207]; *цмоковине* «грузьке болотисте місце»[2, с.243].

Зібраний матеріал доводить, що діалектні найменування у сферах релігійних обрядів, погодних явищ і ландшафтних особливостей активно розширюють межі сучасного масмедійного стилю, збагачуючи його виразним локальним колоритом і деталізуючи картину світу українців – мешканців певного регіону.

Висновок до другого розділу

У другому розділі було здійснено комплексний аналіз структурно-семантичної парадигми діалектної лексики, функціонування якої зафіксовано в українському сегменті електронних масмедіа та соціальних мереж (Фейсбук, Тікток, локальні онлайн-видання) початку XXI століття. Проведене дослідження дозволяє зробити такі висновки:

Встановлено, що діалектна лексика в електронних ЗМІ зберігає свої деривaційні особливості. Домінувальним способом творення таких одиниць є морфологічний, зокрема суфіксація іменників. Використання продуктивних постпозитивних формантів *-к(а), -ник, -ик, -ець* не лише маркує регіональну

належність, а й надає текстам додаткових емоційно-експресивних відтінків (пестливості, зневажливості, конкретизації тощо). Префіксальний спосіб найчастіше репрезентований продуктивними формантами *на-, по-, за-* у дієслівних формах, де ці афікси виступають засобами завершення або інтенсифікації дії. Засвідчено малопродуктивність композиції. Поодинокими є випадки зрощення, тобто лексико-синтаксичного способу, однак вони свідчать про тенденцію до мовної економії та метафоризації в сучасному медіапросторі.

Опрацьований фактичний матеріал засвідчив наявність чималого пласту семантичних діалектизмів, що виникли шляхом переосмислення значень загальномовних слів. В електронних медіа це виявляється в розширенні або повній зміні семантики відомих лексем. Це підтверджує тезу про те, що діалектна система в умовах цифрової комунікації не є лише статичною архаїкою, а почасти адаптує наявний лексичний інвентар для номінування нових реалій або специфічних місцевих понять.

Проведене дослідження підтвердило, що масмедійний простір відображає історичні контакти українських говорів із сусідніми мовами. Найбільш чисельними є полонізми та германізми, що стали органічною частиною мовлення західних і північних регіонів. Специфіку південно-західного наріччя підкреслюють румунізми та мадяризми (зокрема закарпатського регіону), а південно-східного – тюркізми. Важливо, що ці запозичення в медіатекстах часто вживаються без перекладу, що свідчить про їх повну фонетичну та морфологічну адаптацію.

Класифікація зібраного матеріалу дозволила виділити ключові тематичні групи, серед яких найрепрезентативнішими є:

- гастронімічна лексика, яка переважає за вживаністю, що пояснюємо активним розвитком фуд-блогінгу та гастротуризму;
- назви побутових реалій та одягу, які реконструюють матеріальну культуру регіонів;

- номени на позначення осіб, які формують специфічний комунікативний простір;
- особливу увагу привертає група метеорологічних назв, активізація якої в соцмережах (зокрема в освітніх блогах) сприяє популяризації діалектної синоніміки серед молодіжної аудиторії.

Сучасні масмедіа змінили функціональний статус діалектизму: із ознаки «неосвіченості» він перетворився на інструмент формування регіональної ідентичності, засіб створення довіри між автором і читачем, а також на об’єкт мовної моди. Електронний дискурс фіксує живу динаміку діалектизмів у наріччях, поєднуючи архаїчні форми (особливо в північному наріччі) із новими контекстами вживання, що забезпечує неперервність існування української діалектної системи в епоху глобалізації.

РОЗДІЛ 3.ФУНКЦІЙНО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІАЛЕКТНИХ ЛЕКСЕМ У СУЧАСНИХ ЦИФРОВИХ МЕДІА

3.1. Головні функції діалектизмів в українськомовному сегменті ЗМІ

Динаміку розвитку сучасної української мови найчіткіше простежуємо в масмедійному просторі. Саме цей різновид, а також один із його складників – інтернет-видання, із кінця ХХ століття перебрав на себе функцію основного нормотворчого чинника, витіснивши з цієї ролі художню літературу. Мова ЗМІ виступає активним середовищем, де завдяки постійному функціонуванню відбувається безперервна трансформація та вдосконалення мовної системи. У сучасних лінгвістичних і медіадослідженнях категорія «функції» стосовно діалектизмів визначає стратегії використання територіально обмежених мовних засобів для досягнення конкретних комунікативних цілей. Як зазначає Ю. Карпенко, функція мови – це її суспільне призначення та роль у вжитку, проте в умовах цифрової публіцистики ці завдання значно розширюються [31, с.777].

Питання остаточної класифікації мовних функцій в українському мовознавстві досі залишається дискусійним. Ця наукова проблема відзначається значною складністю та потребує консолідованих зусиль лінгвістичної спільноти. Труднощі у розмежуванні конкретних функцій зумовлені їх синкретичністю: у реальному мовленні вони рідко існують ізольовано, натомість перебувають у стані постійної взаємодії та взаємодоповнення.

Вивчення функцій діалектизмів у медіатекстах дозволяє зрозуміти, як мова взаємодіє з аудиторією та які смислові акценти розставляє автор. В українськомовному сегменті ЗМІ діалектна лексика перестала бути лише ознакою «сільського побуту» й перетворилася на потужний інструмент впливу. Діалектне слово в межах фейсбуку, тредсу, інстаграму, тіктоку чи

ютубу перестає бути лише «помилкою» чи «екзотизмом», адаптуючись до специфічних форматів взаємодії з аудиторією.

У межах цієї роботи заплановано комплексний аналіз функційно-стилістичного потенціалу діалектизмів у медіапросторі. Основна увага зосереджена на виявленні ключових комунікативних функцій територіально маркованої лексики в межах масмедійного дискурсу, а також на детальному описі мовних засобів, за допомогою яких ці функції реалізуються в умовах сучасної онлайн-взаємодії. Докладніше зупинимося на розгляді основних функцій діалектизмів як одиниць мови в сучасному інтернет-дискурсі.

3.1.1. Номінативна функція

Систематизація та паспортизація територіально маркованих лексем, зафіксованих у сучасному медіадискурсі, засвідчує їх значну гетерогенність за семантичними параметрами, структурною організацією та функційно-стилістичною спрямованістю. Характерно, що в сучасному мовознавстві дедалі частіше виявляємо тенденції вивчення регіональної лексики з позицій ономасіології – підрозділу лінгвістики, який досліджує процеси найменування та вибору номінативних засобів залежно від інтенції мовця.

Цілком закономірно, що в інтернет-дискурсі початку XXI століття діалектизми часто перебирають на себе номінативну функцію, виступаючи або як єдині назви специфічних локальних реалій, або як експресивні дублети до літературних відповідників. Із-поміж зібраного значного корпусу діалектних одиниць найбільшу кількість становлять назви осіб (антропономени), термінологічних понять побутової сфери, локальних реалій, а також назви процесів і якостей, які актуалізуються в медіатекстах завдяки прагненню авторів до автентичності, етнографічної точності або створення особливого стилістичного колориту.

Опрацьований корпус фактичного матеріалу з інтернет-дискурсу засвідчує, що домінувальну за кількісними показниками тематичну групу діалектизмів становлять назви страв, напоїв, продуктів харчування, специфічних технологій їх приготування, а також побутових реалій. Це зумовлено насамперед високим ступенем етномаркованості гастрономічної та побутової сфер, які є найбільш стійкими до нівеляції під впливом літературної норми.

Діалектизми часто виступають як прямі назви специфічних локальних реалій (етнографізмів), що не мають абсолютних еквівалентів у літературній мові. У досліджених медіатекстах зафіксовано розгалужену систему назв для зберігання та приготування їжі: *слоїк* «скляна банка», *баняк* «каструля», *пательня* «сковорідка», *креденс* «буфет» та ін. Особливо деталізованою є номінація знарядь господарської діяльності, зокрема *фіра* «віз, підвода» [69, с.591]. Пор. у контексті: ***Фірою*** *селом сім'ю везли до потяга, у Янів, де формували ешелони* (РС-і, 17.08.2009); *сапетка* «1. Виплетений з лози і т. ін. вертикально видовжений кошик, який використовують для зберігання і перенесення овочів, фруктів і т. ін.; 2. Спеціально обладнане приміщення для зберігання кукурудзи» [67, IX, с. 56], *тяпка* «сапка» [2, с.216]. Напр.: *А як сапку у вас називають?» Аліна: «****Тяпка****. Ну очевидно,* ***тяпка*** *— сапка* (допис @shymanoski в тіктоці від 23.10.2025).

Сучасний інтернет-дискурс (соціальні мережі, онлайн-видання) активно експлуатує концепт «свого», «домашнього» та «крафтового». Використання діалектних назв страв, наприклад, виступає не лише номінативним засобом, а й інструментом маркетологічної та естетичної апеляції до коріння, що створює атмосферу довіри й унікальності контенту. Корпус дослідження містить численні приклади: ***Ріплянка, затерка, ґомбовці****: що готувати гуцульським ґаздиням у піст.* («Рахів.city», 23.03.2021); *А щоб побільше ковбаски(а також пайди, тернопільської* ***зупи****, ребер по-махабунськи: ага, приходьте самі і куштуйте, що то є!)* (НТГ-і, 30.04.2022); *Ми варимо борщ, колядовий борщ з* ***губляками****. — Розкажіть, що таке* ***губляки****? —* ***Губляки*** *— маслячки,*

суруїжки. Тобто, то сушені гриби різні (СЛ-і, 06.07.2025); *бургуняк* «кукурудза» (допис на сторінці «Читай українською» у фейсбуці, 16.09.2025); *мацик* - «сиров'ялена м'ясна страва» (допис Андрія Шимановського у фейсбуці від 07.01.2026). Напр. у контекстах: *Всі вони стояли наді мною, а я сидів за столом, так і не торкнувшись* ***пляцків*** *цьоці – пирогів тітки* («Галичина», 12.10.2020); ***товмачі, товченик*** *— а ти знаєш, що це означає?* («ФБ-сторінка «Сарненський молодіжний центр», 29.10.2025); ***Кабака*** *— великі огірки, ті що вже пожовтіли на насіння*. (допис @shymanovski в тіктоці від 11.04.2025).

У наведених вище випадках діалектизм виконує первинну номінативну функцію, виступаючи маркером локальної ідентичності. Значна кількість побутових діалектизмів є назвами специфічних локальних реалій (етнографізмів), які не мають точних відповідників у загальновживаній мові. У такому разі діалектизм виконує первинну номінативну функцію, оскільки заміна його описовою конструкцією призвела б до втрати термінологічної точності та лаконічності викладу. Побутова сфера та гастрономія є найближчими до повсякденного досвіду мовця. Під час неформального інтернет-спілкування автори прагнуть до емоційної експресії та самоідентифікації, де діалектне слово стає маркером належності до певної локальної спільноти («свій — чужий»), що посилює прагматичний вплив тексту на аудиторію.

Важливим сегментом діалектної номінації є терміни спорідненості та звертання до осіб, що зберігають архаїчні або регіональні форми, які представлені в низці прикладів. Значна кількість гуцульських слів є автентичними та зовсім не схожі на літературні українські відповідники. Наводимо номінації, як гуцули називають членів родини: *дєдик* – так звертаються до тата; *нєньо/няньо* – ще одне звернення до батька; *доник* – пестливе звернення до дитини; *тета*, *цьоця* – тітка; *вуйко* – дядько по матері; *стрий, стрийко* – брат батька, дядько по батьковій лінії; *вуйна* – сестра

матері; тітка по материній лінії; *швагер, швагро* – чоловік сестри або брат дружини або чоловіка; *цімбор* - приятель, побратим, друг.

Використання таких лексем у публічному просторі (наприклад, у спогадах про відомих осіб, як-от, наприклад, про Кузьму Скрябіна) підкреслює антропоцентричний характер мережевої комунікації: «*Колишніх новороздільців не буває: Андрій Кузьменко («Кузьма») у спогадах його батька, «**няня**» – **стрийка**, першої вчительки, класного керівника та друга дитинства»* («Вісник Розділля», 01.06.2024).

Отже, домінування номінативної функції діалектизмів у медіатекстах є результатом взаємодії лінгвістичних чинників (потреба у точній назві реалії) та екстралінгвістичних факторів (мода на етноконтент). Діалектне слово в інтернет-середовищі трансформується з вузькорегіонального засобу спілкування на інструмент стилістичного маркування та формування національно-культурної ідентичності.

3.1.2. Комунікативна функція

Однією з провідних функцій, що реалізуються через залучення діалектної лексики в масмедійному дискурсі, є комунікативна. У лінгвістичному аспекті вона постає фундаментальним засобом соціальної взаємодії, що забезпечує перебіг інформаційних процесів у різноманітних сферах суспільного буття, зокрема в медіапросторі. Універсальність мови в межах цієї функції зумовлена її здатністю транслювати змісти як через вербальні, так і через невербальні коди, адаптуючи комунікативний акт до потреб адресата.

У дискурсі соціальних мереж (інстаграм, фейсбук та тікток) діалектизми виступають засобом формування спільного комунікативного коду між автором контенту та аудиторією. Це сприяє подоланню дистанції, створюючи ілюзію безпосереднього, «живого» спілкування, що є критично важливим для побудови довіри в цифровому середовищі. Зокрема, це

«проілюстровано на сторінці Андрія Шимановського у мережі «Фейсбук» та «Тікток» (@shymanovski). Автор відео спілкується з представниками різних регіонів, де з'ясовує значення тих чи інших діалектизмів.

Також у мережі «Тредс» користувачі комунікують між собою, тим самим дізнаються про незнайомі для них лексеми. Наприклад: *Напишіть діалекти вашої області і що воно означає) Цікаво дізнатися щось нове) Я почну:* ***льох*** *– погріб* (допис @liuba_peshnova від 11.02.26); ***Стрих*** - *горище* ***Калабаня*** *– калюжа,* ***Батяр*** *– хуліган,* ***Кнайпа*** - *ресторан/кафе,* ***Шпацер*** *– прогулянка,* ***Захцянка*** *– забаганка,* ***Вар'ят*** - *божевільний Львів* (відповідь на @liuba_peshnova від 11.02.26 від nadiastefanyshyn); ***Коцик*** - *тонке одіяло,* ***Балія****-металевий таз,* ***Пательня****- сковорідка,* ***Агій****- типу здивування, вираження емоцій,* ***Під*** - *горище* - *Хмельницька область* (відповідь на @liuba_peshnova від 11.02.26 від foggydawwn).

Використання територіально маркованих лексем дозволяє медіаресурсам чітко окреслювати свою цільову аудиторію, апелюючи до регіональної свідомості реципієнтів. Діалектизм у такому разі слугує сигналом належності до певного соціокультурного ландшафту.

У заголовках мережевих видань або текстах публікацій діалектне слово часто виконує роль атрактанта – засобу привернення уваги. Воно маркує повідомлення як автентичне, емоційно насичене та відмінне від стандартизованого мовного еталона, що стимулює зворотний зв'язок (коментарі, поширення).

У журналістських текстах (репортажах, інтерв'ю) діалектизми забезпечують точну репрезентацію мовного портрета героя, що підсилює документальність і достовірність викладу. Це дозволяє аудиторії ідентифікувати медіатекст не як штучну конструкцію, а як відображення реальної мовної ситуації. До прикладу на Ютуб-каналі «Суспільне Луцьк» знайдено чимало інтерв'ю з носіями автентичної діалектної мови. Зокрема, наведемо уривок інтерв'ю з жителькою села Фаринки Камінь-Каширської громади Євгенії Веремейчик, де представлено діалектизми різних типів: —

*Баба Женю, а що таке **воболок?** — **Воболок**? Ну що ж, на небе вийде **воболок** чорний — тобто хмара чорна. — Що таке **натина**? — **Натина** — це на бураках, це гичка. — В селі часто ми чуємо слово **портовина.** — Настилна **скатірка** (скатертина). — Що означає **горувати**? — Ай, **нагорувався** за день! **Нагорувався**, бо ж рубили, рубили люди, світу не бачили. — Коли ми їдемо в сусіднє село, там чуєм слово **"попінка"**, а у нас кажуть **дносталка.** — **Дносталка** — дно стелити. Найстаріше покривало, яке вже було непридатне для господарства, його використовували, щоб переносити солому, траву. — А що таке **ребрина**? — **Ребрина** — та, що лізти на вишку. Драбина! **Курвам** (курам) — Що таке **скупець**? — **Скупець** — то картоплю закопувати. Прокопає ямку, висиплють 10-15 мішків, соломою закриють, а тоді **земнею** прикидають. Ой, я так уміла закопувати колись **скуп**! — А що таке деники? — **Деники** — то є гарбузи. Із гарбуза вибирали насіння. — Що таке **ходники**? — **Ходники** — дорожки.* (Ютуб-канал «Суспільне Луцьк», 06.07.2025).

Крім цього, у межах нашого дослідження було проведено опитування з допомогою Google Forms на знання діалектних слів та доцільності використання діалектизмів у сучасній публіцистиці. Результати представлено у додатку (додаток А).

Отже, комунікативна функція діалектизмів у масмедійному дискурсі не обмежується лише передачею фактичних даних. Вона інтегрує в собі прагматичні, експресивні та ідентифікаційні складники, що робить діалектну лексику дієвим інструментом сучасної стратегічної комунікації в умовах глобалізації інформаційного простору.

3.1.3. Експресивно-емотивна функція

Експресивно-емотивна функція є однією з ключових у сучасному масмедійному просторі, оскільки вербалізація емоцій виступає релевантним

інструментом залучення та утримання уваги аудиторії. У межах ономасіологічного вибору автори медіатекстів дедалі частіше звертаються до діалектного ресурсу як до «естетичного гачка», що забезпечує миттєвий емоційний відгук.

Аналіз опрацьованого корпусу фактичного матеріалу з газетних публікацій та соціальних мереж дозволяє виокремити такі стратегії реалізації експресивно-емотивної функції діалектизмів:

1. Маркування автентичності та інтимізація спілкування: у медіатекстах емоційний відгук досягається через апеляцію до «свого», родинного простору. Вживання лексем *дедик , неньо, стрийко* або пестливого *доник* у публікаціях (наприклад, у спогадах про Андрія Кузьменка чи в інтерв'ю з жителями деокупованих територій) створює атмосферу довіри та «своєсті», що є критично важливим для емоційної економіки цифрового простору.

2. Діалектне мовлення тяжіє до пестливості або родинної інтимності, що реалізується через демінутивні (зменшувальні) суфікси, на зразок: *мамця* (суфікс **-ц(я)**. Пор.: *Дітям доручалося помолоти цукор на спеціальному млинку на пудру, якою* ***мамця*** *посипала пампухи, начинені* ***мармулядою*** *з* ***дикої рожі***. (ВЗ-і, 03.01.2013). Також прикладами слугують регіоналізми: *дєд**ик*** (суфікс **-ик**), *стрийк**о*** (суфікс **-к(о)**, *дон**ик*** (суфікс **-ик**). Це підкреслює особливу емоційну дистанцію в межах громади.

Зменшувальність може вказувати як на малий розмір, так і на позитивне ставлення до предмета. До прикладу: *банька*, *ґерданик*, *галочка*, *селце*.

Реалізація гумористично-іронічного потенціалу: соціальні мережі (Тікток, Інстаграм) активно експлуатують діалектизми для створення розважального контенту, де іронія чи насмішка виступають рушіями взаємодії. Прикладами є вживання експресивів *вар'ят, бахури, швендяти*, а також фразеологізмів, на кшталт «*Химині кури*» на позначення сумнівних угод.

У масмедійному дискурсі негативні емоції (обурення, гнів) часто вербалізуються через діалектні дієслова та іменники, що посилює критичний пафос матеріалу. Так, лексема *бовкання* в контексті оцінки висловлювань

іноземних політиків. Виявлено такі діалектизми, які репрезентують емоційно-експресивну характеристику, що може трактуватися як фамільярна або зневажлива: *«Приватних перевізників у Одесі називають «**каструльщиками»**. Також кажуть **«каструлити», «зловити каструлю», «їхати на каструлі».** Таксисти ображаються, коли їх називають «каструльщиками»* («Gazeta.ua», 15.05.2017); *«Пляшку зі спиртним одесити називають **«флеш».** Слово пішло від німецького Flasche – «пляшка»* («Gazeta.ua», 15.05.2017); *копняк* «удар ногою по сідниці кому-небудь» [1, с. 242]. Пор.: *за допомогою **копняків** легко відперли опозиційних протестантів»* («Волинь», 28.05.2010); ... *активісти «дали **копняк»** Миколі Азарову* («Волинь», 17.12.2013).

Також характерним є вживання діалектизмів на позначення інтенсивних дій чи станів для подолання стилістичної нейтральності. Лексеми *роз'єрепенитися* «розізлитися, розкричатися», *джамджали* «побити», *шкіритися* «сміятися», *мацаца* «мацати, торкатися», *линдати* «тинятися», , *машкарити* «сварити», *пуцувати* «чистити», *швендяти* «вештатися», *закалупєцать* «дійняти» або *бабратися* «бовтатися руками в чомусь» надають викладу динамічності та авторської експресії. Порівняймо в контекстах*: «А волинським селянам, які цілими днями **бабраються** в холодній багнюці, перепадають лише крихти з їхнього бенкету»* («Конкурент», 13.03.2016). Інші лексеми зафіксовано в дописах Андрія Шимановського у соцмережах «Фейсбук», «Інстаграм» та «Тікток». Ми не можемо подати їх у текстовому форматі, оскільки значення цих слів пояснюється без додаткових прикладів.

Сучасна модель комунікації в інтернет-дискурсі засвідчує, що високий рівень взаємодії (репости, коментарі) часто провокується саме мовною неоднорідністю. Суперечки щодо регіональних назв побутових речей (*лахи, манате, одівачка, пусєр*) або страв (*мацик, товмачі*) формують видимість актуального контенту, у якому діалектизм стає центром тяжіння уваги.

Тобто у масмедійному дискурсі діалектизми трансформуються з вузькорегіональних одиниць у потужні інструменти емоційного впливу, що

детермінують прагматичну успішність тексту й сприяють формуванню мережевих спільнот навколо локальних мовних образів.

3.1.4. Розважальна функція

У межах масмедійного дискурсу розважальна, або гедоністична, функція діалектизмів реалізується через створення контенту, метою якого є емоційна розрядка, забезпечення дозвілля та популяризація локальної ідентичності в легкій, ігровій формі. У такому контексті діалектне слово постає не лише як засіб комунікації, а такою як об'єкт естетичного задоволення та інструмент мовної гри, що викликає в аудиторії сміх, здивування або відчуття впізнаваності.

Одним із репрезентативних прикладів реалізації розважальної функції в українському цифровому просторі є діяльність популяризатора мови Андрія Шимановського (зокрема на його платформах у мережах «Тікток» та «Фейсбук»). Формат його відеоматеріалів ґрунтується на динамічному поєднанні освітнього контенту з елементами шоу. Використання діалектизмів у його дописах часто супроводжується ігровими ситуаціями, де рідковживані слова (*філіжанка, мешти, гербата, калабаня*) стають центром комедійного сюжету. Це забезпечує глядачеві емоційне розвантаження, водночас стимулюючи інтерес до регіонального мовного багатства.

Успіх такого контенту зумовлений природністю подання та формуванням навколо блогу специфічної мікрокультури. Як засвідчують дані з нашого дослідження (наприклад, обговорення в мережі «Тредс»), користувачі активно долучаються до «мовних челенджів», пропонуючи власні локальні варіанти: *льох* (погріб), *стрих* (горище), *батяр* (хуліган), *захцянка* (забаганка) (додаток Б). Це створює ефект «спільноти знавців», де глядач відчуває належність до певної культурної групи через володіння специфічним лексичним кодом. Окрім Андрія Шимановського, у сучасному медіапросторі активно популяризують діалектну лексику. Зокрема **Проєкт «Р.І.Д.»** (додаток Б) в мережі «Інстаграм», представляє автентичні українські слова, зокрема

діалектні, через естетичний візуальний контент, перетворюючи вивчення мови на інтелектуальне дозвілля. Або **ютуб-канал «Твоя підпільна гуманітарка»** (додаток Б) поєднує науковий підхід із розважальним форматом, розбираючи походження та функціонування територіальних діалектів, що сприяє деавтоматизації сприйняття рідної мови.

Отже, розважальна функція діалектизмів у масмедіа початку XXI століття трансформує регіональну лексику в модний атрибут цифрової комунікації. Це не лише забезпечує емоційну розрядку авдиторії, а й сприяє подоланню стереотипів про «вторинність» діалектів, інтегруючи їх у сучасну молодіжну культуру через механізми емоційної економії.

3.1.5. Функція впливу

Еволюція засобів масової комунікації суттєво розширила їх потенціал у контексті впливу на суспільну свідомість. У сучасних умовах масмедіа трансформувалися у фундаментальний механізм, що не лише ретранслює, а й безпосередньо конструює громадську думку. Мова впливу – це така комунікація, яка не лише передає інформацію, а й переконує, мотивує, спонукає до певних дій або прийняття рішення. В її арсеналі – різноманітні лексичні, синтаксичні, стилістичні та прагматичні засоби й найрізноманітніша сфера застосування – від політики й реклами до ділового мовлення і міжособистісних взаємин [8, с.7].

У сучасному медіапросторі функція впливу діалектизмів реалізується через їхню здатність виступати інструментом переконання, формування довіри та конструювання регіональної ідентичності.

Використання рідних для адресата слів дозволяє журналістам латентно підкреслити мовнокультурну специфіку реципієнта й ефективніше донести суть повідомлення. Через специфічну лексику створюється образ мовця, який глибоко розуміє місцевий контекст, що підвищує результативність комунікації та сприяє встановленню партнерських відносин.

У цифровому середовищі діалектизми стають інструментом активної взаємодії та емоційного впливу, зокрема соцмережі дозволяють користувачам самостійно збирати та популяризувати діалектні масиви (проєкти "Баба Єлька", блоги Андрія Шимановського), що перетворює діалект на модний елемент персонального бренду.

Вживання діалектних вигуків або емоційно забарвлених назв дозволяє авторам керувати психологічним станом адресата й закликати до солідарності.

Діалектизми використовують для створення ігрового моменту (мовні марафони, опитування в мережі «Тредс» про назви горища — *під*, *стрих*, *вишки*), що стимулює зворотний зв'язок і поширює інформацію за межі локальної групи.

Функція впливу в різноманітних блогах та авторських проєктах спрямована на зміну когнітивних настанов аудиторії. Блогери розкривають значення маловживаних слів (наприклад, *мацик* — сиров'ялена страва, *тайстра* — торбина), що змінює знання та уявлення аудиторії про багатство української мови. Майстерне поєднання діалектних елементів із модальними словами та інструктивними конструкціями дозволяє авторам не лише інформувати, а й мотивувати підписників до конкретних дій чи висновків.

3.1.6. Функція привертання уваги

Функція привернення уваги (або атрактивна функція) є однією з ключових у сучасному медіадискурсі, оскільки в умовах інформаційного перенасичення діалектизми стають дієвим інструментом виокремлення контенту серед стандартних літературних текстів. Таким чином створюється ефект новизни. Використання специфічних регіональних слів, як-от: *банька*, *циберка (цеберка)* чи *пайта***,** миттєво привертає увагу носіїв говірки, створюючи відчуття впізнаваності та близькості.

Для аудиторії з інших регіонів діалектизми виступають як «мовні дивовижі» (наприклад, назви страв – *ріплянка*, *ґомбовці* або номінації птахів –

кл'уйдéриво, *кокаш*), що стимулює цікавість і змушує реципієнта зупинити увагу на публікації.

Видання часто виносять діалектизми в назви статей або відео, щоб заінтригувати читача, наприклад: *«Огинь та мнясо», «Химині кури»* тощо. У тіктоці та інстаграмі діалектизми часто супроводжуються яскравими титрами або візуальними, що робить їх центральним елементом візуальної композиції.

Також відбувається привернення уваги через інтерактивні опитування. До прикладу: *«А як кажуть у вас?», «Волинь, ви тут?», «Чи знаєте, що таке* ***кухвайка****?»* і т ін. Це активізує коментарі та обговорення, перетворюючи пасивного читача на активного учасника.

В аудіовізуальних медіа привернення уваги сприяє специфічна вимова, яка відрізняється від стандартної, тобто літературної, дикторської мови (*тєжко, дєкую, реба*) і яку важко відтворити письмово, якщо інтерв'ю бере не носій такої говірки. Це створює ефект живої, справжньої комунікації, який дає змогу познайомити різні категорії населення з нелітературними варіантами слів, які вони не вживають щоденно.

3.1.7. Когнітивна функція

У сучасному цифровому середовищі, зокрема в соціальних мережах, блогах та електронних ЗМІ, активізується когнітивна функція діалектної мови. Вона виявляється не лише в ідентифікації користувача з певним регіоном, а й у передачі унікальних знань, народно-побутового досвіду та практичної інформації, що раніше зберігалися переважно в усній традиції.

Діалектні лексеми в інтернет-спільнотах дедалі частіше слугують інструментом засвоєння нових (або забутих архаїчних) пластів культури. Наприклад, освітні блоги в тіктоці чи фейсбуці, роз'яснюючи значення слів *мацик* (сиров'ялена страва), *тайстра* (торбина) або *ґердан* (бісерна прикраса), виконують дидактичну роль, розширюючи знання аудиторії про етнографічні реалії України.

Зростання споживання відеоконтенту (зокрема на платформі «Тікток») зумовило зсув у способах доступу до діалектних знань. Вислів «побачив у у тіктоці чи інстаграмі» поступово витісняє традиційне «прочитав у словнику чи газеті», що свідчить про перетворення соціальних мереж на авторитетне джерело живої мови. Блогери акцентують на дидактичній меті, подаючи складні діалектні явища в зручній і доступній формі відеоінфографіки чи інтерв'ю з носіями говірок.

Значна частина медіаконтенту, що містить діалектизми, має прикладне значення. Користувачі отримують поради щодо приготування автентичних страв (наприклад, *ріплянки* чи *ґомбовці*), догляду за побутом за допомогою традиційних знарядь (*тачівка*, *циберка*, *ґаблі*) або орієнтування в погодних явищах через локальні назви (*дюдя*, *ляпаниця*, *фляга*).

Значна кількість регіональних медіа та компаній використовують діалектизми у власних блогах для інформування клієнтів про локальні товари. Наприклад, опис гастрономічних фестивалів *(«Огинь та мнясо»)* або виробів народних майстрів *(коци, свірібка, шопка)* поєднує пізнання культурного коду з популяризацією бренду, що підвищує рівень довіри реципієнта.

Отже, когнітивна функція діалектизмів у цифровому дискурсі виконує не лише гносеологічну, а й соціалізувальну роль. Вона сприяє поширенню регіональних знань у нових форматах, залучаючи широку аудиторію через практичну цінність і автентичність контенту.

3.1.8. Естетична функція

Естетична функція діалектизмів полягає в їхній здатності перетворювати мовну одиницю на засіб художнього зображення, що надає тексту особливої виразності та глибини. У межах художнього або публіцистичного дискурсу діалектне слово перестає бути просто територіально обмеженою назвою, а стає важливим структурним елементом, який підпорядковується загальному естетичному завданню тексту [47, с.155].

Варто стверджувати про те, що немає певних типів діалектизмів, які можуть/не можуть виконувати естетичну функції в публіцистиці. Зібраний і проаналізований діалектний матеріал дає підстави вказувати на те, що використання діалектизмів у мові сучасних періодичних видань, сторінках соціальних мережах, відеоблогах тощо мотивується багатьма чинниками, до якого також входить розширення синонімічного багатства масмедійного дискурсу, що допомагає задовольнити естетичні потреби реципієнта.

Формується образ «свого» справжнього продукту чи досвіду, що викликає більше довіри та емоційного відгуку. До прикладу, чимало західноукраїнських видань у своїх публікаціях використовують діалектну лексику. Наведемо такий приклад із онлайн-видання «Галичина» від 12 жовтня 2020 року: *Я щойно приїхав туди із Західної України, де всі розмовляли, як і я, сучасною українською, тому не розумів, чого хочуть від мене* ***вуйки*** *з діаспори. Кинувся я шукати якийсь навіс, хоч трохи за* ***божеську*** *ціну, а воно ніяк, а воно з розгону та й по кишені. Адресу мали ми тільки найпершого притулку* ***вуйка*** *Йосипа у тім далекім краї, але на неї жоден* ***кенак*** *– янкі по-канадському, – не відкликався... Втім, першого ж дня, коли мене запросили на* ***гостину****, вони закликали і старого друга мого вуйка, колишнього майора дивізії «Галичина», сивого пана Степана. Не треба було казати їм, де я роботу найшов. Всі вони стояли наді мною, а я сидів за столом, так і не торкнувшись* ***пляцків цьоці*** *– пирогів тітки. – Не треба казати* ***«тамонка»,*** *треба казати* ***«онде»,*** *– приміром, наголошувала наша вчителька так званої української мови, тобто полтавського діалекту. – Не* ***«видів»,*** *а «бачив». Не* ***«пішов на рибу»****, а «пішов рибалити». Не* ***«слуп»,*** *а «стовп».*

Такий спосіб відтворення інформації створює специфічну атмосферу, яка має свою окрему естетичність для читача.

Репортажі з регіонів, насичені місцевою лексикою, стають об’ємнішими, дозволяючи аудиторії відчути специфіку простору через звук і слово.

Діалектне мовлення в соцмережах і масмедіа проходить шлях дестигматизації. Якщо раніше літературна норма була єдиним мірилом якості, то сьогодні використання територіальних діалектів сприймається як ознака глибокого культурного коріння та мовної стійкості. Естетика тут полягає у свободі володіння мовою в усьому її різноманітті.

3.2.Стильові та стилістичні особливості діалектизмів у досліджуваному дискурсі

У цифровому дискурсі діалектизми набувають статусу стилістично виразних засобів, що виконують функції маркування регіональної ідентичності, посилення експресії та стилізації мовлення в умовах публічної онлайн-комунікації. Стильові й стилістичні особливості діалектизмів у цифровому дискурсі пов’язані з тим, що локальні елементи мови починають виконувати видиму функцію маркерів ідентичності, експресії та стилізації в умовах публічної онлайн–комунікації. Діалектизація важливих сегментів комунікативного простору, раніше зайнятого виняткова літературною мовою, – це одна із тенденцій розвитку мовної ситуації в Україні на сучасному етапі. Виразно виявляється цей процес у сучасній публіцистиці. Відсутність жорсткої цензури у пресі, вільне тлумачення меж нормативності створили передумови широкого використання в сучасному мистецькому дискурсі діалектних елементів як важливого стилістичного засобу. Сьогодні журналісти, блогери та звичайні користувачі в соціальних мережах вільні у виборі способів вживання діалекту. Його використання більше не регламентується редакторами-видавцями, при зйомці інтерв’ю, репортажів або просто інформаційних роликів тексти публікуються в авторській редакції без редакторських виправлень діалектних форм.

У медійному дискурсі діалектизми визначаються як регіонально марковані одиниці, що відходять від літературної норми для посилення автентичності тексту. Вони реалізують ідентифікаційну функцію (маркування

«свого» регіону, наприклад, галицьке *дядьо* чи буковинське *тайстри*), експресивну (фамільярність, наприклад, *файний, мамця*) та стилізаційну (етнографічний ефект у описах побуту). За аналогією до художньої прози, у газетах діалектизми утворюють гібридний стиль, поєднуючись із нормою для доступності широкій аудиторії. За Руденко М.Ю., у інтернет-комунікації діалектизми входять у гібридний код, поєднуючись з нормою та сленгом, що посилює їх стилістичну роль у неофіційних жанрах. Ключові функції включають ідентифікацію (маркування «свого»), експресію (емоційне забарвлення) та стилізацію [51, с.124].

У цифровому дискурсі діалектизмом стає будь яка локально маркована одиниця (лексема, фонетична чи морфологічна форма), упізнавана як «регіональна» на тлі загальнонаціональної норми. Н-д: *Джибуляти* – швидко бігти, втікати. Діалект частіше звучить у селі, ніж у місті. Тому що в селах мало приїжджих, місцева мова зберігається, як кенгуру в Австралії - недоторканою. І щоб почути ці слова, доведеться їхати в глибинку. А вхопити бука на сільській дискотеці - простіше простого. Наприклад, треба вміти швидко джибуляти, тобто йти, тікати, а то ще вхопиш на горіхи. *Галатин* – людина, котра дуже кудись поспішає, не дивиться під ноги, усіх зачіпає та сама постійно за щось зашпортується *«Ти сьогодні якийсь **галатин**!»* («Gazeta.ua», 18.09.2018).

Такі одиниці функціонують уже не тільки як «натуральне мовлення», а й як стилістичний ресурс, який можна увімкнути/вимкнути залежно від комунікативної стратегії.

У цифровому дискурсі діалектизми реалізують ідентифікаційну функцію, сигналізуючи регіональну належність. Ідентифікаційна функція домінує в хроніках: *ґаблі* («крадіжка щебеневих ґаблів») маркує Кропивницький/південний говір, *ґаздівська жилка* («Голос України») – галицьку ментальність. Експресивна функція реалізується в спогадах: *яфини* (чорниці по-тутешньому), *фунт, кіл (кільо), чоколядка, мармуляда з дикої*

рожі стилізують побутову теплоту, *дядьо Міша* додає фамільярності. Стилізаційна функція яскрава в етнографії: *фіри (вози), тайстри, торби, коци, налавники, сіні* («Час») конструюють музейний образ Буковини.

Висновок до третього розділу

У третьому розділі звернуто увагу на аналіз функційно-стилістичних особливостей діалектизмів у сучасних цифрових медіа, що дозволяє узагальнити їх трансформацію з регіональних маркерів у потужні комунікативні інструменти українського інтернет-дискурсу. Дослідження корпусу медіатекстів із платформ «Фейсбук», «Тікток», «Інстаграм», «Тредс», «Ютуб» і інших цифрових видань засвідчує, що локальні слова не лише зберігають номінативну функцію для точного позначення локальних реалій, але й активно реалізують ширший спектр комунікативних стратегій. Це підтверджує демократизацію мови в ЗМІ, у яких діалектна лексика збагачує дискурс автентичністю та емоційністю, нерідко витісняючи суто літературну норму.

Ключові функції діалектизмів охоплюють номінативну, що домінує в гастрономічній і побутовій сферах, забезпечуючи етнографічну точність і маркування локальної ідентичності, без якої описові конструкції втрачають лаконічність. Комунікативна функція реалізується через формування спільного коду в соцмережах (наприклад, обговорення в тредсі), подолання дистанції та репрезентацію мовного портрета героїв, як в інтерв'ю Суспільного Луцьк. Експресивно-емотивна функція активізується зменшувальними формами та іронічними лексемами, створюючи інтимність, гумор чи критичний пафос для емоційного залучення аудиторії.

Розважальна функція виразно виявляється в контенті блогерів, на кшталт Андрія Шимановського (@shymanovski), де діалектизми стають елементом мовних челенджів і шоу, перетворюючи вивчення на дозвілля. Функція впливу слугує переконанню та мотивації, конструюючи довіру й

солідарність у проєктах, на зразок «Баба Єлька». Атрактивна функція виокремлює контент заголовками чи опитуваннями, стимулюючи коментарі та репости. Когнітивна функція передає практичні знання, розширюючи культурний горизонт через відеоінфографіку. Естетична функція надає текстам художньої виразності, культури як у репортажах «Галичини», формуючи атмосферу «своєсті».

Засвідчено, що названі функції синкретичні, взаємодіючи в гібридному стилі, поєднують норму з діалектом для доступності широкій аудиторії. локалізми в цифровому дискурсі функціонують як ідентифікаційні (маркування регіону), експресивні та стилізаційні маркери (етнографічний колорит у описах), утворюючи гібридний код із сленгом і нормою. Відсутність редакторської цензури сприяє їх свободі, перетворюючи на ресурс для автентичності й динаміки, подібно до тенденцій у художній прозі. Це посилює стилістичну роль у неофіційних жанрах інтернет-комунікації.

Отримані результати підтверджують гіпотезу про еволюцію діалектизмів у медіапросторі: із маргінальних одиниць вони нерідко стають стратегічним інструментом національно-культурної ідентичності, емоційного впливу та культурної дестигматизації. В умовах глобалізації вони сприяють збереженню мовного розмаїття, збагачуючи медіадискурс і формуючи нові норми. Подальші дослідження можуть фокусуватися на кількісному корпусному аналізі чи порівнянні з англомовними медіа для узагальнення глобальних трендів. Цей аналіз має практичне значення для медіаосвіти, лінгводидактики та контент-стратегій, підкреслюючи роль діалектизмів у сучасній українській комунікації.

ВИСНОВКИ

Дослідження особливостей лексичних та семантичних діалектизмів у сучасних цифрових медіа засвідчує їхню трансформацію з периферійних регіональних елементів у центральний комунікативний ресурс українського цього дискурсу. Аналіз корпусу текстів із платформ «Фейсбук», «Тікток», «Інстаграм», «Тредс», «Ютуб», радіо-, теле- та онлайн-видань, таких як «Рахів.city», «Галичина», «Суспільне Луцьк», «Gazeta.ua», «Волинь», «Запорізька правда», «РБК Україна», «Телевізійна служба новин», «Наше радіо», «Радіо Культура» та багатьох інших, охоплюючи період 2008–2026 років, засвідчив, що діалектизми активно проникають у сучасні електронні медіа, перетворюючись на маркери автентичності, емоційного впливу та культурної ідентичності.

Вживання територіально диференційованих одиниць у цифрових медіа – беззаперечний вияв актуалізації не типової для літературної мови лексики та орієнтації на повсякденну мовну практику масового читача – пересічного громадянина України.

У результаті проведеного дослідження структурно-семантичного та функційно-стилістичного аспектів використання діалектизмів у сучасному українськомовному цифровому дискурсі ми дійшли таких результатів:

1. Висвітлено теоретичні засади вивчення діалектизмів у сучасній лінгвістиці. Нині в науці територіальні діалекти трактують як засіб комунікації в межах локальних ареалів і певних соціумів. Діалектне мовлення визначено як рівноправний компонент національної мови, що перебуває у постійній взаємодії з літературним стандартом. Теоретичний аналіз дозволив класифікувати діалектизми за рівнями мовної системи на акцентуаційні, фонетичні, словотвірні, морфологічні, синтаксичні та лексичні.

Встановлено, що межа між літературною нормою та діалектом є динамічною, оскільки літературна мова здатна засвоювати й трансформувати елементи територіальних говірок у процесі еволюції.

2. Електронні медіа цього періоду визначено як нову й головну форму комунікації, що поєднує традиційну журналістику з цифровими технологіями.

Встановлено, що ключовими характеристиками інтернет-ЗМІ виступають гіпертекстуальність, інтерактивність, мультимедійність та ін. Виявлено трансформацію аудиторії з пасивного споживача в активного творця контенту, що зумовило нині формування «суспільства авторів». З'ясовано, що відсутність жорсткого нормативного регулювання та децентралізація інформації сприяли демократизації та лібералізації медійного мовлення та його наближенню до розмовного стилю.

3. У результаті опрацювання значного за обсягом корпусу фактичного матеріалу виявлено, що найпродуктивнішим способом творення діалектної лексики в масмедійному дискурсі є морфологічний, який охоплює 74% досліджуваних діалектизмів (58 одиниць із 74 зафіксованих). Встановлено домінування суфіксації (73%) як домінувального й універсального засобу українського словотворення, що забезпечує формування лексем із різними семантичними відтінками. З'ясовано, що префіксація (24%) виконує важливу роль у зміні інтенсивності дії та наданні дієсловам додаткових значень. Шляхом універбації утворено 4 одиниці, що становить 7% від загальної кількості. Зафіксовано також 2 діалектизми, утворені підспособом основоскладання (3%). Окрему увагу приділено семантичній деривації (15,5%), яка полягає у переосмисленні наявної звукової оболонки слова та наданні йому специфічного регіонального значення. Водночас виявлено обмежене функціонування неморфологічних способів словотворення: зафіксовано лише 3 лексеми (3,5% від загальної кількості), утворені зрощення, що свідчить про вибірковий характер використання таких способів у медійному тексті.

4. Запозичена лексика в діалектах визначена як віддзеркалення багатовікових міжетнічних контактів. Встановлено, що в медіатекстах активно функціонують пласти іншомовного походження, що становлять 7% від загальної кількості (331 лексема), а саме: полонізми, германізми, румунізми,

мадяризми й тюркізми. З’ясовано, що ці одиниці пройшли глибоку фонетичну та морфологічну адаптацію, ставши невід’ємною частиною живого народного мовлення. Виявлено тенденцію до вживання запозичень без додаткового перекладу, що підтверджує їх високий рівень інтеграції у мовну практику певних регіонів.

5. Найбільш розгалуженою групою визначено номінації побутових реалій, інтер’єру та господарського інвентарю, які деталізують матеріальну культуру етнічних локацій (42%). Описано групу назв страв, напоїв та продуктів харчування, що переконливо засвідчують гастрономічну автентику регіонів (21%). Виокремлено пласти лексики на позначення одягу, взуття та прикрас, що виступають етнокультурними маркерами (18 %).

У значно меншій кількості систематизовано номени на позначення осіб, зокрема родинних зв’язків і соціальних характеристик: зафіксовано 19 одиниць, що становить 6% від загальної кількості проаналізованих діалектизмів. Окрему групу становлять назви представників і реалій флори та фауни (5%). Встановлено також деяку активізацію лексем на позначення погодних явищ (4%). Найменш продуктивними виявилися найменування свят, ландшафтних особливостей у цифровому просторі (менше 2% кожна група), а також лексеми на позначення дій і якостей (2%).

6. У результаті дослідження з’ясовано, що номінативна функція визначена як базова для найменування специфічних локальних реалій, що не мають літературних відповідників. Комунікативна функція забезпечує формування спільного коду між автором і аудиторією, створюючи атмосферу довіри. Експресивно-емотивна функція дозволяє вербалізувати виразність текстів і емоції, надаючи масмедійному дискурсові яскравості, неординарності, а також почасти пестливості, іронії або фамільярності. Розважальна й атрактивна функції перетворюють діалект на інструмент мовної гри та засіб привернення уваги в умовах перенасичення інформаційним стандартом. Когнітивна та виховна функції сприяють передачі культурного

досвіду та розширенню знань аудиторії про етнографічну спадщину рідного народу.

7. Діалектизми в цифровому дискурсі набули статусу стилістично виразних засобів, що маркують регіональну ідентичність. Встановлено, що використання говіркових одиниць більше не регламентується суворою цензурою, що дозволяє авторам публікувати тексти в авторській редакції. Виявлено процес дестигматизації: діалект перестав сприйматися як ознака «неосвіченості», ставши інструментом формування персонального бренду та ознакою культурної стійкості. З’ясовано, що у медіатекстах формується гібридний стиль, коли діалектні елементи поєднуються з літературною нормою та сленгом для досягнення максимальної автентичності.

Дослідження підтвердило, що електронні масмедіа першої чверті XXI століття стали головним майданчиком для актуалізації діалектної лексики, перетворивши її з маргінального явища на стратегічний комунікативний ресурс національної ідентичності.

Перспективним убачаємо подальше вивчення діалектизмів у зіставних дослідженнях у близькоспоріднених мовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аркушин Г. Словник західнополіських говірок: у 2 т. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2000. Т. 1. 354 с.
2. Аркушин Г. Словник західнополіських говірок: у 2 т. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2000. Т. 2. 458 с.
3. Аркушин Г. Л. Західнополіська діалектологія: навч. Посіб. з регіон. Діалектології для студ.спец. «Укр.мова та літ.» /Григорій Львович Аркушин. – Луцьк: Волинський національний університет ім.Лесі Українки, 2012. 257 с.
4. Аркушин Г. Л. Народна лексика Західного полісся: монографія. Луцьк: Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки, 2014.
5. Бевзенко С. П. Українська діалектологія / Степан Пилипович Бевзенко. – Київ: Вища школа, 1980. 246 с.
6. Бибик С. Файне радіо, або регіональна варіантність стильової норми в сучасному радіоефірі // Культура слова. Вип. 82. Київ: ВД Дмира Бураго, 2015. С. 30–35.
7. Бігусяк М. В. Стилістичні функції діалектизмів у мові місцевої преси. Наукові праці Кам’янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки. 2013. Вип. 34. С. 35-39.
8. Вайдич Т. В., Лібак Н. А., Павлович Ю. П. Мова переконання як інструмент ефективної взаємодії в українському діловому дискурсі: лексико-синтаксичні засоби впливу. Українська мова. Том 36 (75). Ч. 1. № 4. 2025. С. 7-12.
9. Ващенко В. С. Словник полтавських говорів // Дніпропетровський державний університет ім. 300-річчя возз'єднання України з Росією. Кафедра української мови. Видавництво Харківського ордена трудового червоного прапора державного університету ім. О. М. Горького. Харків, 1960. 107 с.

10. Ващенко В. С. До вивчення семантики діалектних слів. Праці X Респ. діал. наради. Київ, 1961. С. 17–25.
11. Вільний тлумачний словник, 2013-2018 URL: http://sum.in.ua/f/ (дата звернення 10.09. 2025).
12. Вступ до мовознавства: підручник / М. П. Кочерган. - К. : Видавничий центр "Академія", 2002. 368 с.
13. Гамова Г. Мовленнєвий вплив як результат комунікативної взаємодії у публічному діловому дискурсі. Теорія та практика державного управління. 2020. № 2 (69). С. 34–43.
14. Городенко Л. М. Нові медіа: журналістика чи комунікація? / Л. М. Городенко. Current issues of mass communication. 2013. Issue 14. С. 65-69. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmk_2013_14_15 (дата звернення 10.10.2025).
15. Грицак М. А. Скарби гуцульського говору: Росішка (вівчарство у текстах) [Текст] : До 100-річчя від дня народження М.А. Грицака / М. А. Грицак. — Львів : Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ, 2008. 320 с.
16. Гримашевич Г. І. Структура полісемічних назв одягу в середньополіських говірках. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка 14. Житомир, 2004. С. 163–167.
17. Грицевич Ю. Діалектний компонент у фольклорних текстах із Західного Полісся: автореф. дис. …канд. філол. наук: 10.02.01. Луцьк, 2018. 22 с.
18. Гриценко П. Ю. Діалектизм / Павло Юхимович Гриценко. // Українська мова : Енциклопедія. 2004. С. 146–147.
19. Гуцульські говірки. Короткий словник. / Відповідальний редактор Я.Закревська. Львів, 1997. 232 с.
20. Ґрещук В., Ґрещук В. Діалектне слово в тексті та словнику: монографія. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2015. 372 с.

21. Деркач Л. Діалектні та розмовні одиниці в мові газети «Волинь»: стилістичний та лексико-граматичний аспекти // Лінгвостилістичні студії. 2018. Вип. 8. С. 64–76.
22. Деркач Л. Діалектні та розмовні одиниці в мові газети «Волинь»: стилістичний та лексико-граматичний аспекти // Лінгвостилістичні студії. 2019. Вип. 9. С. 64–76.
23. Етнографічний образ сучасної України. Корпус експедиційних фольклорно-етнографічних матеріалів. Т.7. Господарські заняття, промисли та ремесла [голов.ред Г.Скрипник]; НАН України; ІМФЕ ім.М.Т.Рильського. Київ. 2017. 496 с.
24. Єрмоленко С. Я. Публіцистичний стиль // Українська мова: енциклопедія / редкол.: Русанівський В. М. (співголова), Тараненко О. О. (співголова), М. П. Зяблюк та ін. 2-ге вид., випр. і доп. Київ: Вид-во «Укр. енцикл. ім. М. П. Бажана», 2004. С. 539–540.
25. Єрмоленко С. Я. Нариси з української словесності: стилістика та культура мови / Світлана Яківна Єрмоленко. Київ: Довіра. 1999. 431 с.
26. Єрмоленко С.Я. Говіркове багатоголосся сучасної української прози. Українознавство: науково-популярний, суспільно-політичний, культурномистецький журнал. 2008. Част. 1. С. 198–205.
27. Жовтобрюх М. А. Проблеми взаємодії української літературної мови і територіальних діалектів / Михайло Андрійович Жовтобрюх. // Мовознавство. – 1973. – №1. С. 3–15.
28. Зеленько А. С. Про деякі функції діалектизмів у мові художньої літератури / Анатолій Степанович Зеленько. // Культура слова. – 1982. – №22. С. 39–41.
29. Іванишин Н. Я. Комунікативно-прагматичні параметри блогу як жанру персональної інтернет-комунікації. Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Філологічні науки». 2021. № 1(21). С. 189–196. DOI: 10.32342/2523-4463-2021-1-21-19.

30. Каплій О. В. Інтернет-видання ЗМІ як новий вид традиційних ЗМІ: поняття та сучасний стан конституційно-правового регулювання /О. В. Каплій // Актуальні проблеми держави і права. Одеса: Юрид. літ. 2011. Вип. 61. С.227-235.
31. Карпенко Ю.О. Функції мови // Українська мова: енциклопедія / НАН України; Інститут мовознавства ім. О.О.Потебні ; Інститут української мови ; Видавництво "Українська енциклопедія" ім. М.П.Бажана / В. М. Русанівський (голова ред.кол.). — вид. 2-тє, випр. і доп. Київ. : "Українська енциклопедія " ім. М.П.Бажана. 2004. 824 с.
32. Клименко Н. Б. Локалізми в східностепових говірках Донеччини. Мовознавчий вісник 26. Черкаси. 2019. С. 81–89.
33. Ковалик І. Вчення про словотвір. Львів: Вид-во Львівського ун-ту, 1961. – Вип. 2. 84 с.
34. Костусяк Н., Навальна М. Російсько-українська війна в об’єктиві мови : монографія. Луцьк : Вежа-Друк, 2025. 340 с.
35. Левченко Т. М. Діалектизми як пейоративи в мові засобів масової інформації. Теоретична і дидактична філологія : Серія «Філологія» : збірник наукових праць. Переяслав (Київська обл.) : Домбровська Я. М., 2020. Вип. 31. С. 50–58.
36. Левченко Т. М. Діалектна побутова лексика у засобах масової комунікації. Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис» : збірник наукових праць. Львів, 2019. № 6. С. 127–131
37. Левченко Т., Навальна М. Динаміка субстандартної лексики в українському медійному дискурсі : монографія. Переяслав : Домбровська Я. М.. 2022. 168 с.
38. Лексика українських масмедіа: монографія / За ред. М. Навальної. Переяслав-Хмельницький: «Видавництво КСВ». 2019. 188 с.

39. Матвіяс І. Г. Взаємодія діалектної лексики з лексикою української літературної мови / Іван Григорович Матвіяс. // Мовознавство. – 1985. – №6. С. 58–67.
40. Матвіяс І. Г. Вплив говорів на українську літературну мову. Діалектна мова: сучасний стан і динаміка в часі. Київ. 2008. С. 57-63.
41. Михайлин І. Якою мовою говорить журналістика? // Незгасимий словосвіт: зб. наук. праць на пошану проф. Володимира Семеновича Калашника. Харків, 2011. С. 28–39.
42. Москаленко А.А. Словник діалектизмів українських говірок Одеської області / А. А. Москаленко; Одес. держ. пед. ін-т ім. К. Д. Ушинського. Одеса: [б.в.], 1958. 77, [1] с. *До IV Міжнародного з'їзду славістів.*
43. Николюк Т. В., Шкляєва Н. В. Діалектизми як розмовний елемент у сучасних волин ських медіа. Нау кові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія». Острог : Вид-во НаУОА, 2024. Вип. 21(89). С. 58–61.
44. Нові медіа в сучасному суспільстві: культурологічний вимір: монографія / В. М. Судакова, М. Ю. Наумова та ін. — К.: Інститут культурології НАМ України, 2017. 352 с.
45. Онлайн-словник «ГОРОХ»
46. Париляк Л. Гуцульські діалектні лексеми іншомовного походження в українській художній мові: лексикографічний аспект (літера Б) // Вісник Прикарпатського університету. Філологія. Вип. XXXII-XXXIII. - Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника, 2012. С. 112-118.
47. Переломна О. Естетична функція діалектизмів та розмовно-просторічних елементів у мові художніх текстів Валерія Шевчука / О. Переломна. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Філологія (мовознавство). 2020. Вип. 31. С. 152-160. URL:

http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpu_filol_2020_31_18 (дата звернення 20.12.2025).

48. Пиртей П.С. Короткий словник лемківських говірок / Упорядкування й підготовка до друку Є.Д.Турчин. – Івано-Франківськ: Сіверсія МВ, 2004. 364 с.
49. Пискач О.Д. Використання діалектної лексики в публіцистичному тексті (на матеріалі закарпатської районної преси). Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства: збірник наукових праць. Ужгород, 2002. Вип. 6. С. 281 – 287.
50. Пономарів О. Стилістика сучасної української мови. Київ: Либідь, 1993. 248 с.
51. Руденко М. Ю. Соціальні діалекти в інтернеті, мобільному зв'язку: тенденції розвитку та характерні риси //Одеса: Видавничий дім «Гельветика», Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. № 62 Том 1, 2023. С. 118-126.
52. Русинсько-український словник › Блодер. URL: http://lang.slovopedia.org.ua/10/53393/116547.html (дата звернення 05.09.2025).
53. Русинсько-український словник › Цімбор. URL: http://lang.slovopedia.org.ua/10/53414/118204.html (дата звернення 05.09.2025).
54. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми / Олена Олександрівна Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2008. 711 с.
55. Селіванова О. Основи теорії мовної комунікації. Черкаси, 2011. 348 с.
56. Словарь української мови: в 4-х тт. / За ред. із додатками власного матеріалу Б. Грінченка. Київ, 1907—1909.
57. Словник закарпатських слів.
58. Словник бойківських говірок: У 2 ч. Ч. 1 : А-Н / М. Й. Онишкевич. — К.: Наук. думка, 1984. 497 с.

59. Словник бойківських говірок: У 2 ч. Ч. 2 : О-Я / М. Й. Онишкевич. — К.: Наук. думка, 1984. 517 с.
60. Словник буковинських говірок / За заг.ред. Н.В. Гуйванюк. Чернівці. Рута. 2005. 688 с.
61. Словник закарпатської говірки села Сокирниця Хустського району / І. В. Сабадош. Ужгород: Ліра, 2008. 478 с.
62. Словник маловживаних слів
63. Словник поліських говорів / Уклад. П. С. Лисенко. — Київ: Наукова думка, 1974. 260 с.
64. Словник українських говірок Бузько-Інгульського межиріччя : близько 20000 діалектизмів / НАН України ; Ін-т укр. мови, Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського ; уклад. Л. С. Спанатій, А. П. Супрун, М. Ф. Тимченко ; за заг. ред. Л. С. Спанатій ; наук. ред. П. Ю. Гриценко. Миколаїв : Іліон, 2018. 875 с.
65. Словник українських говорів Одещини / Редкол.: О.І.Бондар (голов. ред.), Л.І.Хаценко (заст. голов. ред..) та ін. — Одеса: ОНУ імені І.І.Мечникова, 2011.
66. Словник української мови [Текст]: у 20 т. / НАН України, Укр. мов.-інформ. фонд. — К. : Наукова думка, 2010.
67. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1970—1980.
68. Структура полісемічних назв одягу в середньополіських говірках //. Вісн. Житомир. держ. ун-ту імені Івана Франка. – Житомир, 2004. С. 162 – 167.
69. Сучасна українська літературна мова: Лексика і фразеологія / І. К. Білодід. – Київ: Наукова думка, 1973. 438 с.
70. Тараненко, О. О. Українська літературна мова кінця XX — першої чверті XXI ст.: стан і тенденції розвитку: Монографія: у 2-х частинах. Ч. І. Київ. Український мовно-інформаційний фонд НАН України. 2024. 888 с.

71. Тараненко, О. О. Українська літературна мова кінця XX — першої чверті XXI ст.: стан і тенденції розвитку: Монографія: у 2-х частинах. Ч. ІІ. Київ. Український мовно-інформаційний фонд НАН України. 2024. 813 с.
72. Ужченко В. Фразеологічний словник східнослобожанських і степових говірок Донбасу / Віктор Ужченко, Дмитро Ужченко. - Вид. 6-е, доповн. й переробл. - Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. 552 с.
73. Українська діалектологія: витоки та перспективи / Г. Кобиринка, Л. Рябець // *Українська мова.* 2018. № 4. С. 92-100.
74. Українська мова: Енциклопедія. Київ : Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2004. 824 с.
75. Український палімпсест. Оксана Забужко в Розмові з Ізою Хруслінською, переклад з польської Д. Матіяш, за редакцією І. Андрусика та О. Забужко, Київ, КОМОРА, 2014. 408 с.
76. Хобзей Н., Сімович К., Ястремська Т., Дидик-Меуш Т. Лексикон львівський: поважно і на жарт. – Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2009. – 672 с.
77. Чабаненко В.А. Словник говірок Нижньої Наддніпрянщини. Запоріжжя, 1992. Том 1. 324 с.; Том 2. 372 с.; Том 3. 304 с.; Том 4. 261 с.
78. Яворський А. Актуалізація поліських говорів у сучасному художньому тексті: автореф. дис. …канд. філол. наук: 10.02.01. Луцьк, 2015. 20 с.
79. Bělič J. *Nástin české dialektologie*. – Praha, 1972.
80. Čirgić A. *Dialectology of the Montenegrin Language*. – Lexington Books, 2020.
81. Grieve J. *Regional Variation in Written American English*. – Cambridge, 2016. Анг.
82. Heeringa W. *Measuring Dialect Pronunciation Differences*. – Groningen, 2004.
83. https://lviv.ua.museum-digital.org/tag/155658 (дата звернення 12.08.2025).

84. inmo.org.ua › Затірка (дата звернення 12.08.2025).
85. Karaś H. *Dialekty i gwary polskie*. – Warszawa: PWN, 2015.
86. Karaś H. *Polszczyzna regionalna w Internecie*. – Warszawa, 2020.
87. Kočeva A. *Bulgarian Dialectology*. – Sofia, 2018.
88. Lipski J. *Spanish Dialectology*. – 2011. Icп.
89. Ondrejovič S. *Jazyk a komunikácia v médiách*. – Bratislava, 2015.
90. slovnyk.ua › Вігілія URL:https://slovnyk.ua/index.php?swrd=%D0%92%D0%86%D0%93%D0%86%D0%9B%D0%86%D0%AF (дата звернення 15.11.2024).
91. slovnyk.ua › Мигичка URL:https://slovnyk.ua/index.php?swrd=%D0%BC%D0%B6%D0%B8%D1%87%D0%BA%D0%B0 (дата звернення 20.01.2025).
92. slovnyk-lvivskoi-hovirky-gvary URL:https://slovnyk.ua/index.php?swrd=%D0%BC%D0%B6%D0%B8%D1%87%D0%BA%D0%B0 (дата звернення 10.10.2025).
93. slovopedia.org.ua › Бобочка URL:https://slovnyk.ua/index.php?swrd=%D0%BC%D0%B6%D0%B8%D1%87%D0%BA%D0%B0 (дата звернення 20.01.2025).
94. slovopedia.org.ua › Кавалерка URL: http://slovopedia.org.ua/101/53402/1063152.html (дата звернення 20.01.2025).
95. slovopedia.org.ua › Тормозок URL: http://slovopedia.org.ua/57/53410/376035.html (дата звернення 10.09.2024).
96. slovopedia.org.ua › Шпондер URL:http://slovopedia.org.ua/101/53416/1068702.html (дата звернення 10.09.2024).
97. Szmrecsanyi B. *Grammatical Variation in British English Dialects*. – Cambridge, 2013.
98. Trudgill P. *New-Dialect Formation*. – Oxford, 2004.

99. tradytsijna-strava-riplanka-s-kolochava-mizhhirskoho-rajonu-zakarpatskoi-oblasti
URL: https://uccr.org.ua/news/tradytsijna-strava-riplanka-s-kolochava-mizhhirskoho-rajonu-zakarpatskoi-oblasti/ (дата звернення 05.12.2024).
100. uk.wikipedia.org › wiki › Ґомбовці (дата звернення 10.09.2024).
101. uk.wikipedia.org › wiki › Пайта (дата звернення 10.09.2024).
102. uk.wikipedia.org › wiki › Шопка (дата звернення 10.09.2024).

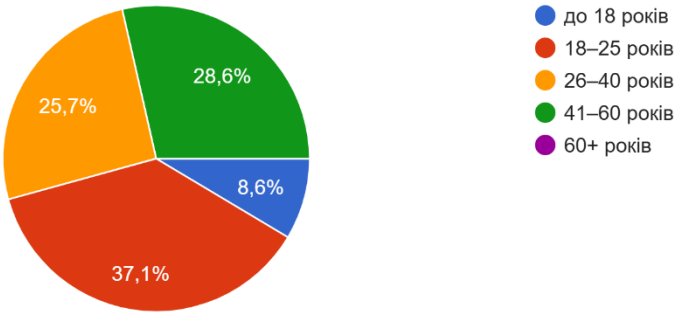
ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Результати опитування: «Чи добре ви знаєте українські діалектизми?»

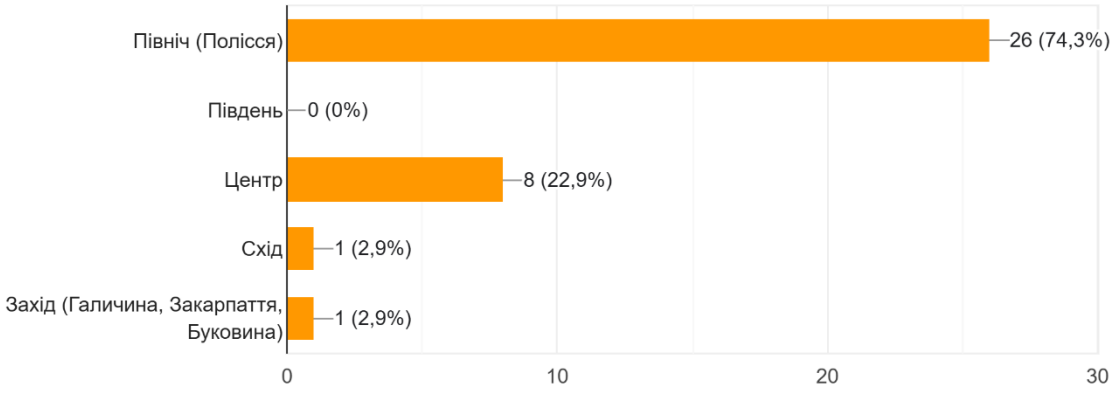
Ваш вік:

35 відповідей

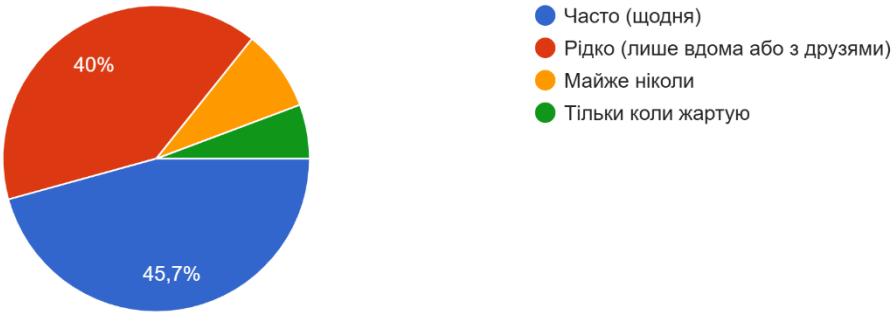
Регіон проживання (де ви провели більшу частину життя):

35 відповідей

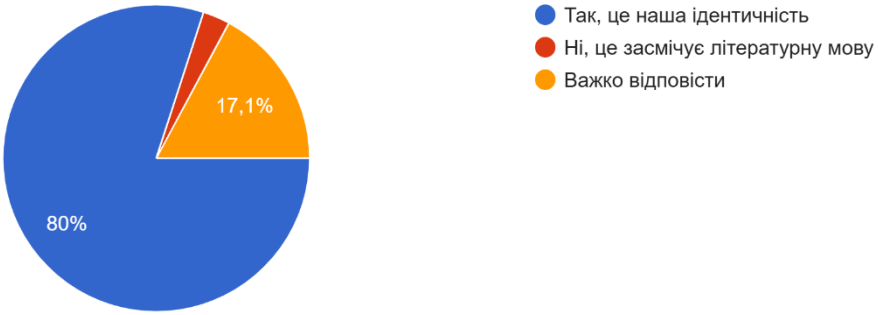
Як часто ви вживаєте діалектизми у повсякденному мовленні?

35 відповідей

Чи вважаєте ви, що діалектизми збагачують сучасну українську мову?

35 відповідей

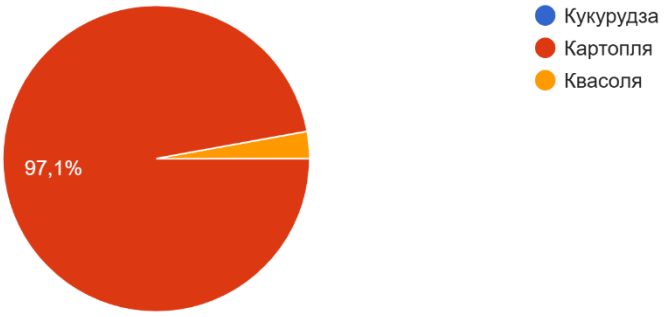

Чи вважаєте ви доцільним використання діалектизмів у сучасній публіцистиці та соцмережах? Поясніть

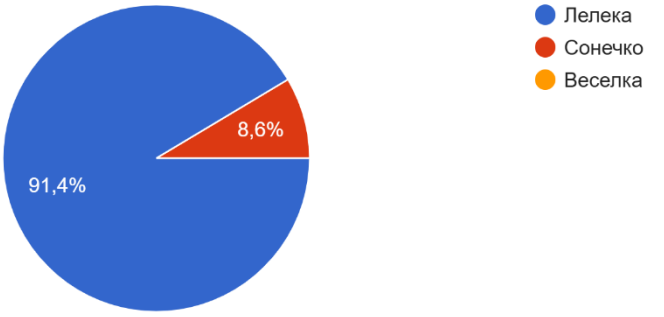
35 відповідей

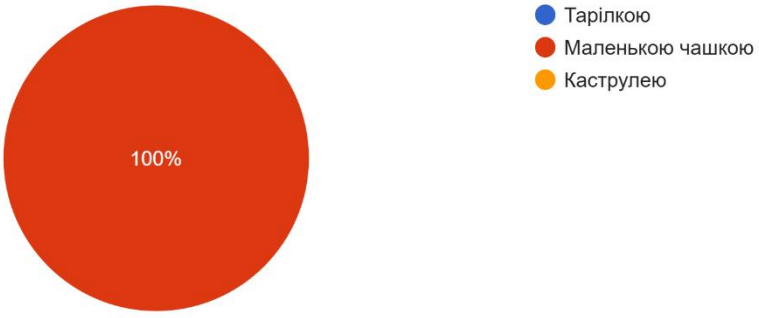
Перевіримо чи знаєте ви діалектні слова різних регіонів. Що означає слово "бараболя"?
35 відповідей

«Серед забав, навіяних спілкуванням дітей з природою, зустрічаємо поширені по всій території України звернення до дощику, до буз...и в цьому контексті, вживаючи слово «бузько»?
35 відповідей

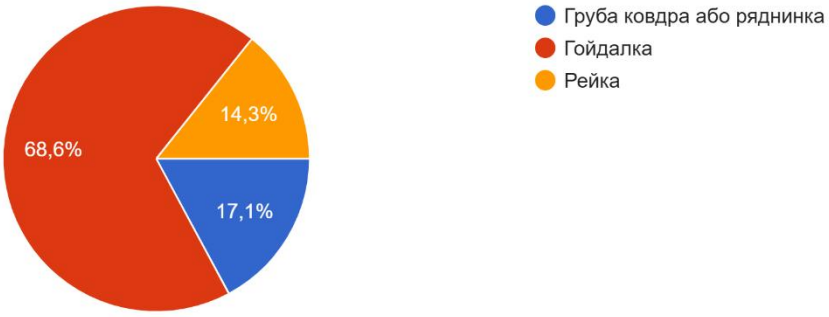

Слово "філіжанка" найчастіше асоціюється з:
35 відповідей

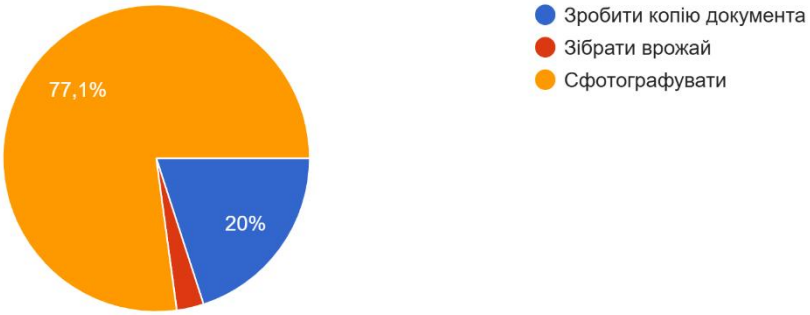
На півночі можна почути слово "реля/ореля". Що це?

35 відповідей

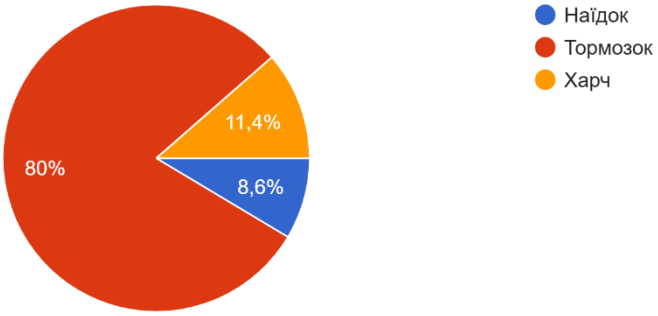
Як ви розумієте вислів "зробити знимку"?

35 відповідей

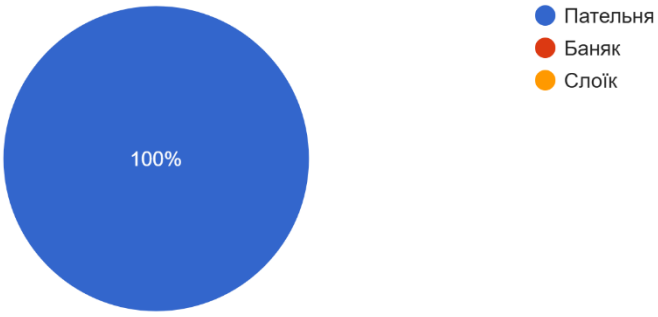
Як у південно-східному регіоні називають перекус?

35 відповідей

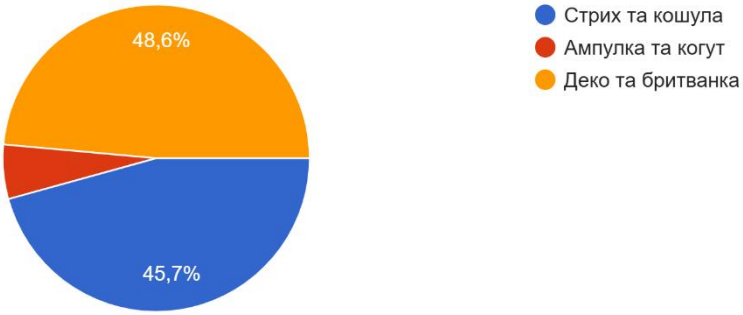
На Миколаївщині це кухонне приладдя називають сковорода, а як на заході України?

35 відповідей

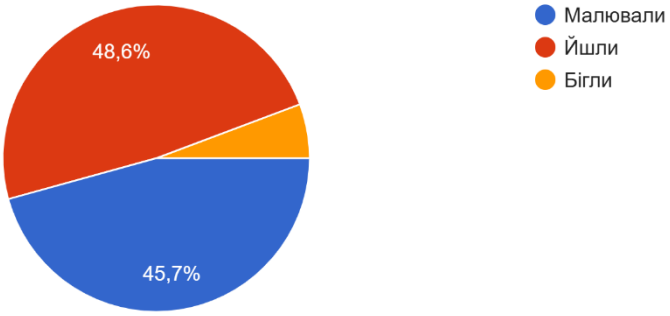
У якому з рядків вказані синоніми?

35 відповідей

«Вони впевнено пензлювали гуртом». Що вони робили разом?

35 відповідей

Напишіть (за бажанням) діалектизм(и), який(і) вам найбільше подобається/або запам'ятався. Вкажіть його (їхнє) значення

17 відповідей

.

-

Найсмішніше- губ'яки (гриби)

Клєвец

Занавушниці - сережки, мешти - взуття.

Жевжик - вертлява, рухлива, непосидюча особа.

бензловаті ровером копати бульбу

Жабуриння - водорості у водоймі, або сміття що плаває в чашці, відрі

Тормозок, палачинтовка, мачка або мацур, біцігля, вуйко, копура.

Слоїк - банка.
Камізелька - безрукавка.
Ровер - велосипед.

Передостаннє запитання взагалі нечула таких слів,тому вибрала наугад

Мач- це вила

Лексичні діалектизми

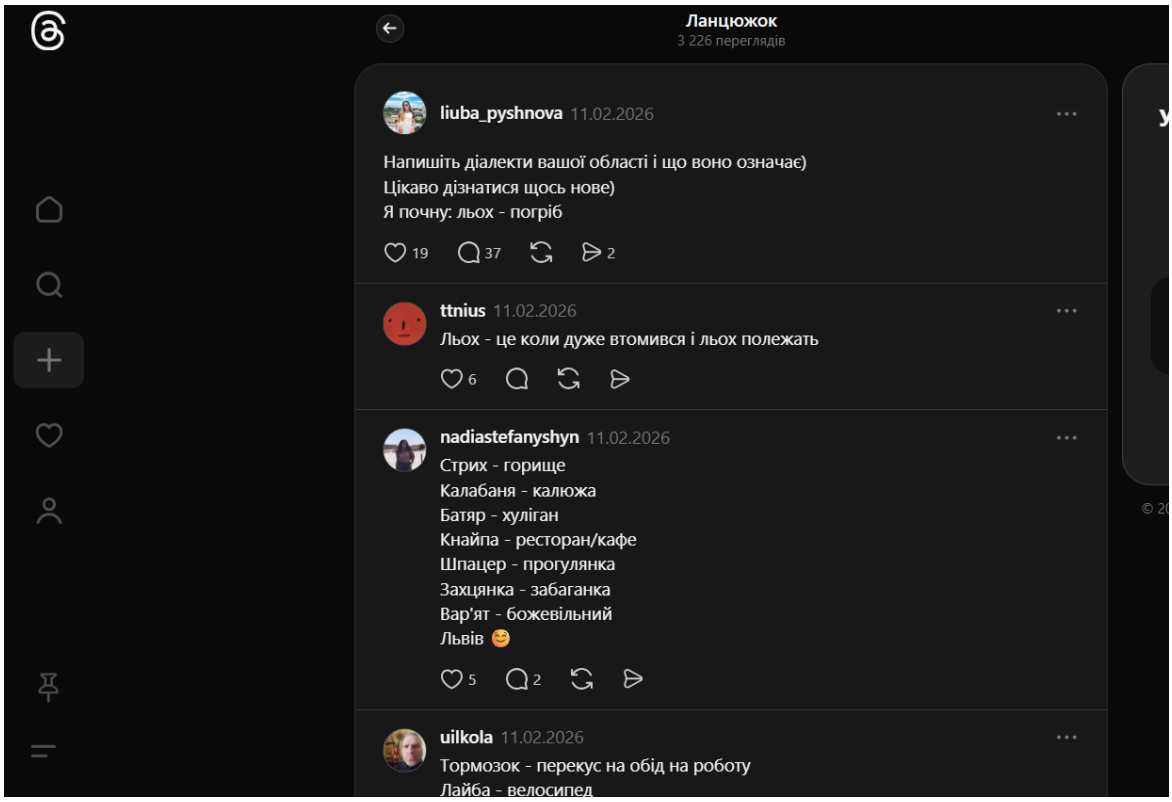
Трємпель — вішалка для одягу (походить від прізвища харківського фабриканта).
Тормозок — їжа, яку беруть із собою на роботу.
«лазити» замість «ходити», «робе» замість «робить».

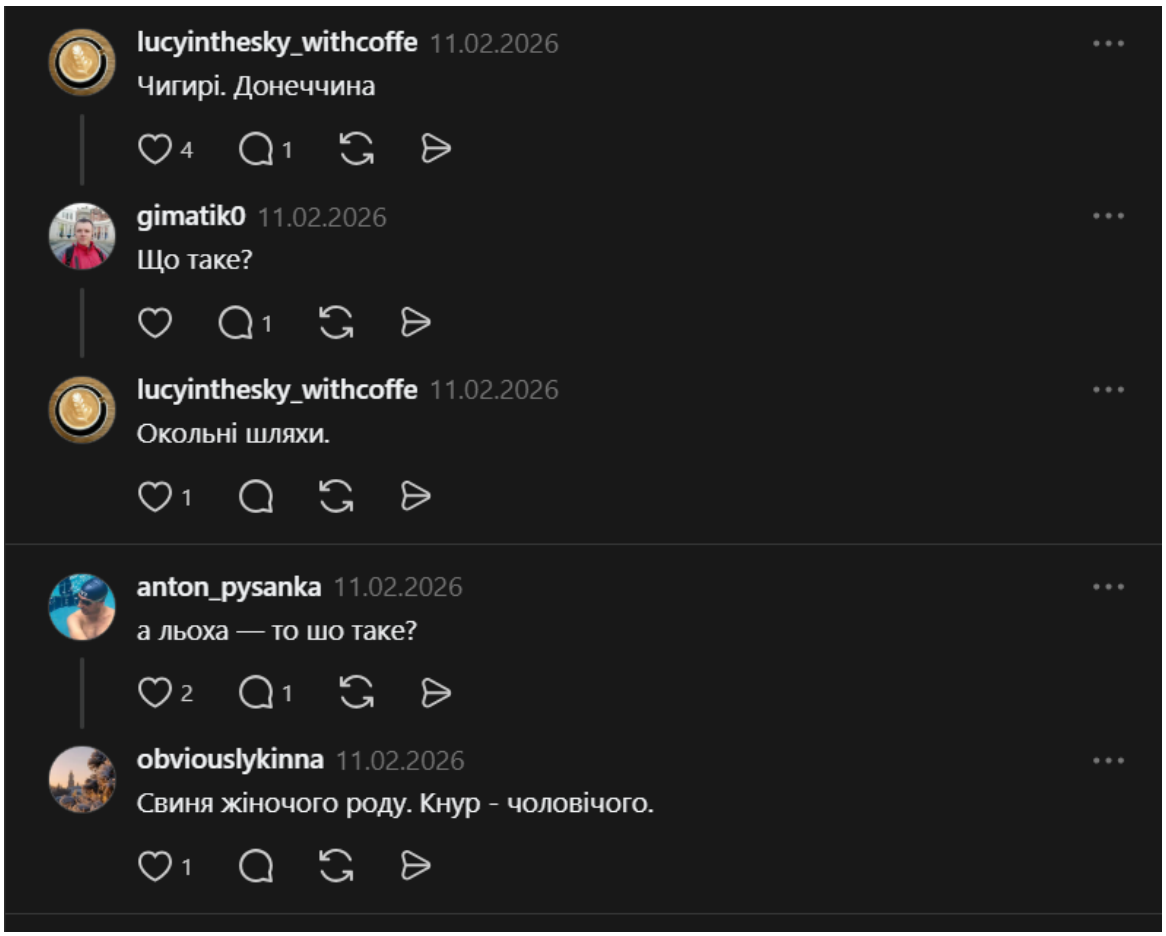
Мач

Сукенка-плаття
Слоїк - скляна банка

ДОДАТОК Б

Дописи з мережі Threads (від 11.02.2026)

З мережі Threads (користувач @ventcek від 11.03.2026)

https://www.threads.com/@ventcek/post/DVwlJwIDuty?xmt=AQF0bMyCO7ClqvPBjzjfGJxJQGECjDrw71IKsVRaGf9X5oIM5Witd1c8WTSvebzE0EteMDuL&slof=1

З каналу «Проєкт РІД»
(https://www.instagram.com/p/DUgUUeajF8G/?img_index=1)

З каналу «Твоя підпільна гуманітарка» (від 04.11.2021 «Українські діалекти»)

https://www.youtube.com/watch?v=yDd7AVp8q2U&list=PLX86wb1UXkMbu01zkqVOgyARMrr2uiee

